

Nytt år, nye muligheter

Nytt år. Nye muligheter. Blanke ark. Det er som det første laget med snø. Det som var blir borte. Det nye er perfekt. Det har alle muligheter. Og så begynner livet å sette spor. Eller ble ikke det som lå under borte likevel...? Jeg blir vemodig av både nyttår og nysnø, og vet ikke om det skyldes det som ligger bak eller det som ligger foran, eller om det bare er så vakkert at det hele gjør litt vondt.

Vi er allerede inne i det nye kirkeåret med alt det vil bringe; for eksempel nytt kirkemøte, antagelig med vedtak om virksomhetsoverdragelse av prestene og andre statlig ansatte i kirken, forberedelser til ny liturgi for likekjønna ekteskap og kanskje en revidert dåpsliturgi.

På tampen av året snakkes det om hvordan vi skal implementere den nye klimaavtalen. Aldri har vi gått inn i et nyttår med en så dramatisk flyktningssituasjon, og ingen vet hvordan dette kommer til å fortsette neste år, eller om det finnes fredelige løsninger i Syria og Midtøsten. USA skal velge ny president. Og også i mitt eget liv vil det nye året gi nye valg og muligheter, som det går an å både glede og grues seg til.

I dette bladet har vi utfordret ulike skribenter med den åpne overskriften «Nytt år, nye muligheter...» og fått mange spennende bidrag som på forskjellige måter berører både fortid, fremtid og nåtid. Bredden håper vi at kan inspirere til både nyttårstaler, nyttårssamtaler og andre nyttårstanker.

I dette bladet går vi også inn for landing i kåringen av fremragende tekstgjennomganger. Siste nummervinner er Frank Oterholt, og i neste nummer skal vi kåre det mest fremragende bidraget i hele 2015. Det neste bladet er også det første av årets 6 nummer, da vi med det dette går over fra 8 til 6 utgaver per år – alle med spennende magasindeler, forskjellige meninger, gode tekstgjennomganger og omtale av ulike bøker.

Med dette ønsker vi våre lesere alt godt for det nye året!

Kjersti Østland Midttun

Magasin

Nye muligheter: Kunsten å skille mellom håp og drømmer

De første ukene av januar er så merkelige. Når de naive drømmene ennå ikke er knust, når helsesentrene er overfulle og middagene preget av siste skrik innen slankehysteriet. Når vi hvert år tilsynelatende glemmer at vi aldri møter det nye uten å ha med oss gamle med. Historikken, bagasjen, krisene eller hva en velger å kalle det. Historiene våre følger alltid med, det er faktisk ikke sant at livet kommer med blanke ark og fargestifter til. En kan drømme om det, det gjør vi nok alle, men det er ikke håpets budskap. Dette er en enkel tekst som prøver å skille disse to store ordene fra hverandre. Så blir de stående disse to, håp og drømmer. Og størst blant dem er håpet!

O Lord, want you by me a Tesla!

Jeg har det med å oppdage trender altfor sent, sånn akkurat når de har blitt passe uhippe. I det siste har jeg begynt å drømme om å kjøpe Tesla, og en natt drømte jeg at jeg vant luksusbilen i et lotteri. Men smak på dette ordet, drømmer, hva betyr det egentlig for oss? Og hvordan står det i relasjon til håpene våre? Ord kan være forvirrende, vi bruker de så forskjellig. Men glem Martin Luther King (I have a dream!) for en periode, og prøv å lag et skille nettopp mellom håp og drømmer. Jeg tror vi kan ha godt av det. Jeg tror faktisk at det kan hjelpe de av oss som forbereder andakter og prekener.

I dagligtale er det mange som ikke skiller mellom ordene, begge deler handler om en bedre fremtid vi ønsker skal gå i oppfyllelse. Det er ingenting galt med drømmer, selvsagt. Det kan være at vi drømmer om å vinne en bil eller kjøpe hytte. Og vi kan drømme om at fotballaget vårt vinner serien eller, hvis en som jeg heier på Start, iallfall unngår nedrykk.

Drømmer er i utgangspunktet av det gode. Men drømmene blir farlige hvis de tar håpets plass og blir det vi fokuserer på i livene våre. For drømmene har en tendens til å være relasjons-løse, i verste fall egoistiske, og de fokuserer ofte på materielle ting. *O Lord, want you by me a Mercedes Benz* er ikke et håp, men en drøm. Derfor kan sanglinjen aldri bli mer enn en parodi på en oppriktig bønn.

Det er en dårlig kristen øvelse å hevde at samfunnet er på vei mot avgrunnen. Hvis en lever i et velfungerende demokrati som vårt er det også en lite troverdig øvelse. Likevel tenker jeg at et trekk ved vår tid, er at mange av oss fokuserer for mye på drømmene våre og for lite på håpene.

Se for deg en forretningspar som sliter seg ut på jobben, men som tjener gode penger som de bruker på bil, hytte, luksusbolig og båt. Hverdagen henger knapt nok sammen, de ser lite til barna og enda mindre til hverandre, men sett utenfra fremstår de som et vellykket idealpar. La oss kalle de et drømmepar! Men en dag blir den ene alvorlig syk, og etter det første sjokket kommer sorgen over prioriteringene de har tatt hver for seg og som familie. Jeg tror ikke at dette er et karikert bilde av en rik norsk familie, faktisk har jeg møtt en del av dem som prest. Noen kommer seg gjennom den krisen som medførte at de plutselig så annerledes på livet, om det så var samlivsbrudd, utmattelse eller alvorlig sykdom. Da er det mange som forsøker å bruke mer tid på venner og familie, eller som på andre måter ønsker å erstatte materielle drømmer med det som gir dem håp. Andre igjen kommer ikke igjennom krisen. Da vil en smertelig erfaring at en flott fasade aldri kan erstatte nærheten til de vi lever sammen med.

Et av de viktigste valgene vi står ovenfor, er om vi vil prioritere håpene eller drømmene våre. Som prest og menighetsmedlem ønsker jeg forkynnelse som gir meg mot og kraft til å la håpene styre livet mitt. Og jeg ønsker meg utfordrende forkynnelse som gir meg forstand til å skille evangeliets håp fra sekundære drømmer. Dette er kanskje banalt for noen. Men for meg kan det enkle skillet mellom håp og drømmer faktisk trekke linjer til en radikal, utfordrende teologi. For eksempel vil en entydig forkynnelse av «min frelse» i betydningen «min billett til saligheten» kunne kritiseres for å være nærere en egosentrisk drøm enn et sant kristent håp. Ikke misforstå, individet er viktig, men det kristne håpet om gudsriket er i sin essens relasjonell. Der drømmene har en tendens til å fokusere på meg og

mitt, også når det kommer til frelsen, vil det kristne håpet alltid protestere på et slikt entydig individfokus. Drømmen er for meg, håpet for de mange!

Drømmenes uutholdelige letthet

I Milan Kunderas glitrende romaner *Tilværelsens uutholdelige letthet* og *Udødeligheten* skiller han mellom to grunnholdninger til livet: tyngde og letthet. Han beskriver mennesker som velger lettheten, det friheten trumfer alt som kan binde oss fast og stille oss til ansvar; som familieliv, fast jobb, huslån eller mer eksistensielt: absolutte verdier. Og han forklarer tyngden som det motsatte, alvoret, forpliktelsene, ansvaret vi har i hverdagen på jobb og privat.

Den som velger lettheten, er en turist på vei gjennom livet, hennes valg er betydningsløse i den store sammenheng – så en kan like gjerne søke friheten og forlystelsen. Den som velger tyngden, derimot, vil nettopp tynges av det enorme ansvaret hvert valg innebærer, og en kan lett(!) føle seg ufri eller bli den som går til grunne ved å ofre seg for andre.

Med ordene jeg bruker i denne teksten, vil lettheten omhandle våre drømmer. De kan være vakre og forlokkende, men de er likevel betydningsløse i kraft av å være materielle og relasjonsløse. Den som bruker sitt liv på å rendyrke lettheten, vil sveve av gårde i en drømmeverden fri både fra forpliktelser, ansvar og i siste instans: mening. Tyngden, derimot, vil kunne omhandle en kristendom som utelukkende baserer seg på rettroenhet i negativ betydning. Det er rettroenheten som blir avgjørende, og frykten for å tro eller gjøre noen galt skaper ufrie kristne som tynges av det evangelium som skulle sette de fri.

Tyngde eller letthet; hva skal vi så velge? Kundera konkluderer ikke, for ham er det to grunnholdninger til tilværelsen som begge inneholder gaver og tragedier. Og vi går gjennom livene våre med en ambivalens der vi aldri kan slå oss til ro med hva vi velger, frihetens flukt eller tyngdens alvor.

For meg er håpet en måte å kombinere det beste av tyngden og lettheten. Med håpet får vi letthetens fantasi, frihet og skaperglede – til forskjell fra en rendyrket, kanskje karikert forhold til ufri rettroenhet. Men til forskjell fra Kunderas letthet, vil håpet også inneholde viktige aspekter fra tyngden; nemlig meningsfulle relasjoner som utfordrer oss og stiller oss til ansvar.

Utfordrende håpsforkynnelse fri for moralisme!

Jeg har en teori, en enkel hjemmesnekret teori – og du skal få den helt gratis. Jeg vil hevde at mye forkynnelse om egoisme, griskhet og Mammondyrkelse tross gode intensjoner havner i moralismefella. Dette er ikke noen oppsiktsvekkende i seg selv, faktisk kan jeg dessverre begrunne teorien empirisk ut ifra egne prekener. Men påstanden min er at det ovenfor nevnte skille mellom håp og drømmer kan gjøre det lettere å forkynne tydelig og utfordrende om disse temaene, uten å moralisere. For ved å løfte frem håpet der egoistiske «drømmer» kritiseres, peker forkynnelsen på evangeliet snarere enn å moralisere over enkeltmenneskers livsførsel. Jeg øyner iallfall en slik vei. Og det vil være en sann drøm om – jeg mener: jeg håper at andre forkynnere vil leke litt med disse ordene i sine prekenforeberedelser.

Måtte det nye året gi deg fremtid og håp!

Nytt år og nye muligheter

Det er et fint tema for oss alle – å tenke over de mulighetene som kan knyttes til et nytt år. For meg er det akkurat nå umulig å tenke framover uten samtidig å se bakover. Som noen av leserne av Kirkebladet vil vite, fikk jeg en stygg diagnose for nøyaktig to år siden. Selv om de ikke sa det med rene ord, var budskapet entydig: Du kan gå hjem og legge deg på sofaen og vente på at armene og beina vil svinne bort. Og så vil du få trøbbel med å spise, å snakke og til sist å puste. Men vi skal passe på å gi deg den informasjonen du trenger om eventuell bruk av pustemaskin i terminalfasen.

Etter disse to årene sitter jeg akkurat nå i Spaniens land og har det på mange måter fortreffelig. Og det på tross av at legen i våres informerte meg om at jeg kunne vel kanskje planlegge den sommeren vi nå har lagt bak oss. Med slike erfaringer i ryggen, er det betimelig å spørre seg selv: Hva tenker jeg om neste års muligheter?

Jeg tenker først og fremst at livet er uransakelig. Men for å kunne utdype hva jeg legger i det uransakelige, må jeg gå en liten omvei. For selv om det er vidunderlig å oppleve sommer i november, eller kanskje jeg heller skulle si vår og høst på samme tid, omsluttet av hjemlige sommertemperaturer, så skal jeg ikke stikke under stol at tilværelsen her nede er ikke bare rosenrød. Vi bor på et sted som er tilpasset 'disabled', og det er i seg selv sterk kost. For her er det mange veldig syke mennesker som kjemper seg videre etter beste evne. Bildene fra *Ben Hurs* grotter for spedalske, som gjorde et veldig inntrykk da jeg så filmen tidlig på 60-tallet, dukker stadig opp. Vi er jo ikke spedalske akkurat, men vi er alle satt mer eller mindre ut av spill; forvist til krokene, kunne jeg si. Nå bor jeg på en måte i en slik krok, en stor krok, med plass for mange måter å være

‘disabled’ på.

Det betyr at lidelsen, den er ufrakommelig når en først er her. Og den blir direkte påtrengende hvis en skulle komme borti Svetlana Aleksijevitsj’ bok *Krigen har intet kvinnelig ansikt* på samme tid. For hun har brukt sitt liv på å oppsøke lidende mennesker, og hun forteller deres historier i endeløse rekker. Jeg hadde ikke tenkt å lese henne, men nå har jeg altså gjort det. På side 23 skriver hun: «Jeg tenker på lidelse som den høyeste form for informasjon, som har direkte kontakt med et mysterium. Med livets sakrament. Det er dette hele den russiske litteraturen handler om. Det er skrevet mer om lidelse enn om kjærlighet.»

Jeg synes det er en passasje som egner seg godt for ettertanke. Jeg liker at hun sier at lidelsen representerer den høyeste form for informasjon. Det må bety at det er i lidelsen, kanskje bare i lidelsen, at det blir mulig å skjelne menneskelighet fra det Svetlana kaller for umenneskelig menneskelighet. Altså at det er når det virkelig røyner på, at vi virkelig oppdager hva det menneskelige er. Jeg vet ikke riktig om det er mulig å forklare hva dette kunne bety. Men for meg er det nærliggende å tenke: Jeg fornemmer de rent kroppslige kvalitetene ved å kunne bevege seg på en annen måte enn før når jeg sitter i en rullestol som har punktert på en liten sidevei utenfor allfarvei i Spania. Da fatter jeg på ordentlig hva det vil si å ha bein som virker.

Men da har jeg også sagt at det menneskelige, det vedkommer livet, slik det var ment å skulle være. Det har for mitt vedkommende med mine lemmer å gjøre. Men alt henger nå på et vis sammen, så det blir galt å bare snakke om bein. Det er masse av sønderbrutte legemer i Svetlanas tekster, men det menneskelige vedkommer hos henne langt mer enn bare lemmene. Det menneskelige gjelder i første rekke det lille, det intime. Den lille gesten i skjebneøyeblikket.

Menneskeligheten er altså for henne uanselig. Men i menneskelighetens uanselighet ligger også dens kraft. Den seirer over det umenneskelige, nettopp i kraft av sin menneskelighet. Det er Svetlanas budskap.

Jeg tror kanskje det er dette hun tenker på når hun taler både om mysterium og livets sakrament i forbindelse med lidelsen. Hvis mysterium viser til noe som ikke lar seg forklare,

og sakrament betyr hellig handling, fører Svetlana oss gjennom lidelsen inn mot religionens sfære.

Dette er ikke vanskelig å fatte for kristne mennesker. Men jeg synes ofte at vi kommer ikke lenger enn til å postulere at Gud er i den ytterste fornedrelsen, uten å prøve å skjønne noe som helst av hva vi sier.

Svetlana hjelper oss kanskje litt videre. For hun ser ut til å si at den informasjonen som lidelsen gir henne, altså kampen om menneskeligheten, det er *den* som har teologisk valør. Her er det også mulig å begynne å kjenne seg igjen. For når jeg ser på all elendigheten omkring meg, da ser jeg ikke sånn uten videre noen Gud der, men jeg tenker: Hvordan er det mulig? Hvordan holder de det ut, alle sammen?

Der, i livsmotet, i den daglige kampen for tilværelsen, som nesten ikke lar seg slokke, der finner jeg min Gud. Denne kampen er for meg et mysterium. Og den er kanskje også et sakrament: For kampen for livet utfolder seg hele tiden i konkrete handlinger, bare i konkrete handlinger. Og der folder den seg ut, så lenge der er noe igjen å holde liv i. Den dagen da det ikke er flere gnister å tenne, da ser jeg for meg at livskraften fortsatt vil være der, på en eller annen måte. Omtrent som musklene som repareres mens jeg ligger og sover etter en treningsøkt dagen i forveien. Da gjør de ikke noe annet enn å respondere; svare på de impulsene de tidligere er blitt utsatt for.

Herfra er det mulig å gå tilbake til uforutsigbarheten ved livet, som jeg begynte med. For denne uforutsigbarheten, den har jeg smakt på det siste året. Jeg har ingenting stort å fortelle, ingen mektige gjerninger. Men jeg har gang på gang kommet fra fysioterapeuten og opplevd at muskler vi trodde var døde, rører på seg. Jeg svømmer og vinner stadig tilbake litt mer bevegelighet. Jeg er i nærere kontakt med de kreftene som hører livet til, enn tidligere. Og jeg nøler ikke med å si: Hvis jeg skulle lete etter nåden noe sted, akkurat nå, så ville jeg si: Nåden er her. Og den er hele tiden på lag med det menneskelige. Hvis du skulle komme til å undre deg over hvilke muligheter som kunne ligge i dette for det neste året, da vet jeg ikke riktig hva jeg vil svare. Det er kanskje litt som å være i krigen. Der visste heller ingen hva utgangen kom til å bli. De så og opplev-

de de frykteligste ting. Men midt oppi alt det fryktelige fant de også utallige former for menneskelighet.

Jeg blir aldri frisk. Men jeg opplever at 'det rör sig'. Og jeg opplever mettede øyeblikk som jeg ikke visste om tidligere. De er alle uanselige. Lette å overse. Men på mange måter viktigere enn alt det ødelagte. Det er i denne spenningen mellom livsfornyelse og destruksjon, menneskelighet og umenneskelighet at livet mitt folder seg ut.

Jeg tenker støtt og stadig at jeg befinner meg i en slags mellomfase, gjerne liminalfase, hvor alt kan skje. Det er ikke det verste stedet en kan befinne seg. Det er kanskje der vi er alle sammen – når det kommer til stykket: Et sted hvor livskreftene ikke er noen selvfølge, og hvor det meste kan skje når som helst.

Det meste skjer når som helst. Hvor som helst. Og det finner ikke bare sted i min kropp. Svetlanas skildring av russiske kvinner under den store fedrelandskrigen er proppfull av uanselige hendelser som rommet menneskelighet. I ettertid er det disse hendelsene som har fått vokse, nesten fått overskygge alt det umenneskelige.

I fortsettelsen lurar jeg på én ting: Kan virkelig fortellingen om Syria også bli slik, til syvende og sist?

Den blinde (Lukas 18.35ff)

1. Det satt en forblindet tigger ved en av Jerikos veier.
En slik som bare filler har på, og ellers ingenting eier.
2. Han hørte leven i gata, og spurte folk, hva som stod på? Noen fortalte så ryktet, om at Jesus var i byen nå.
3. Da reise han seg og ropte alt hva stemmen bar, så ropte han enda høyere, men uten å få noe svar.
- 4.... til slutt kom Jesus og gjorde hva Herren gjør, og alle var slått av undring for slikt hadde ingen sett før.
5. Men da lovsangen hadde lagt seg kom en mørkere tanke til. Dette Herrens milde mirakel var et tveegget sverd om du vil.

6. For verden er full av lidende folk
som Jesus aldri så!
Er det da ingen rettferdighet?!
Kun nåde for de heldige få?!?!

7. Nei, rettferdighet var dette ikke,
men kanskje man kunne si,
at det kan forstås som et glimt
av en nåde som en gang skal bli.

8. En drøm er oss gitt å drømme
igjennom verdens natt.
Jeg tenker på det hver gang jeg går
der jeg engang som tigger satt.

Barnedåp er umoderne

Man kan si mye om kirkelige liturgi-reformer. Men skal jeg lete frem en fordel ved dem, så må det være at det følger med en del gode teologiske ordsrifter. Vi blir nødt til å tenke høyt. Sammen. Det har også skjedd i forbindelse med arbeidet med ny dåpsliturgi. Mye godt er sagt og skrevet om luthersk arvesyndslære, forholdet mellom frelse og dåp, om skapelse og nyskapelse, hvem som er Guds barn og hvordan alt dette best mulig kan komme til uttrykk i ord og handling ved døpefonten.

Men parallelt skjer altså det, at dåpstallene stuper, den Stortings-vedtatte folkekirkens selvbilde knaker, og pr-byråene innkalles i et desperat forsøk på å snu trenden. Og istedenfor å ta den store dåpsmotivasjonsdebatten, slik Andreas Teig etterlyser i NNK 5/2015, lages det motivasjonsbrosjyrer for ansatte og drop-in-løsninger, og smil og service legges ut for salg som i hvilken som helst kjede-butikk i Norges land.

Og la meg si det med en gang: Jeg tror det er døfødt. Barnedåp er nemlig ikke moderne. Og det som ikke er moderne, selger ikke.

Dåp på salg

Om man tar en tur inn på kirken.no og klikker seg inn på temaet "dåp", er det en ting som er slående: Hvor vakkert alt er. Det er rent og pent og velduftende. Det foreldre og baby-øyne. Det er undring over livets store mysterium. Men lite av det som sies eller vises peker frem mot dåpsliturgien et lite klikk unna. I det hele tatt er det ingenting som fortelles om dåpen som viser at dåpen er noe vi virkelig trenger. Synd og frelse er fraværende størrelser.

Det er en parallell her til høringsrunden om ny dåpsliturgi: Nemlig at motivasjonen for dåp må komme frem i ordene vi bruker. Liturgien må si noe om hvorfor barn må/bør døpes. Men alt dette arbeidet er jo nærmest forgjeves dersom dåpsreklamen ikke kommuniserer samme menneskesyn som liturgien.

Jeg blir sittende igjen med en følelse at kirken vil at foreldre skal døpe barna sine, men at de ikke helt vil eller klarer å fortelle hvorfor. Er vi redde for å formidle en luthersk arvesyndslære? Eller er vi ikke helt enige om at dåp er nødvendig? Det er noe som skurrer når dåpen blir til en tjeneste som legges ut for salg. Men foreldre skal vel ikke døpe barna sine for å redde folkekirken?

Hva er dåp?

Dersom vi ser bort fra at voksendåp og troendes dåp og barnedåp bygger på ulikt menneskesyn og teologi, så er dåp i alle kirkesamfunn et bad. Om man har hel neddykking eller skvetter vann på hodet – det handler om å vaske seg. Eller retterer: å bli vasket. Dåp har med renslighet å gjøre.

Dessuten er dåpen inngangen til det kirkelige fellesskapet. Altså: På en eller annen måte må vi få frem at denne vaskinga er nødvendig for at noen skal kunne bli en del av kirken. Og det er nok langt lettere for tilhengere av voksendåp å forklare moderne mennesker enn for oss barnedøpere.

Hva er et menneske?

En ting som gjør barnedåp så vanskelig å kommunisere inn i vår kultur, er at vi kulturelt sett tenker grunnleggende positivt om barn. Et nyfødt barn er et rent og uskyldig vesen. Det er ikke det at vi ikke tror barn er i stand til å gjøre fæle ting; mobbing foregår helt ned i barnehagen. Og søskenkrangler gjør ikke skam på Esau og Jakob. Men når det i høst gikk en reality-serie om mobbing på svensk TV, da tror jeg skuespiller Morgan Allings ord beskriver godt hvordan vi forholder oss til barn: Det finnes ikke onde barn – det finnes bare onde omstendigheter. Vi plasserer ikke ondskap eller synd i et lite menneske – vi plasserer den i omgivelsene rundt det. Barnet selv har vi et nærmest Rousseusk uskyldighetssyn på. Barnet

i seg selv er rent og ubesudlet. Som i dåpsreklamen på kirken. no. Og hva skal et sånt lite yndig vesen vaskes rent for?

Om vi døper et barn og samtidig kommuniserer et syn på det barnet som er i tråd med det som råder i vårt samfunn – da fremstår jo dåpen som noe overflødig, nærmest ekstravagant. Da snakker vi ikke om et bad som er nødvendig slik et bleieskift er det. Da handler det ikke om omsorg, men luksus. Da blir dåpen i kirken mer som en familiesamling i badeland enn som en nødvendig rengjøring.

Sentralt i vår tids forståelse av mennesket er også begreper som autonomi og selvstendighet. Det moderne mennesket er født fritt. Og når kirkemedlemsforeldre velger å ikke døpe barna sine med begrunnelse om at de skal få velge selv når de blir eldre, så er det helt i tråd med at det moderne mennesket får sin verdighet gjennom å aktivt velge. Valgfrihet regnes som en nærmest uimotsagt positiv verdi.

Det er et samband mellom fremveksten av kirkesamfunn som praktiserer voksendåp i sine ulike nyanser og fremveksten av individualismen. Den moderne forståelsen av mennesket rimer bedre med voksendåp enn med barnedåp. Og vi ser jo også tendensen hos oss. Antallet konfirmanter som blir døpt er økende.

What to do?

Det første vi må gjøre er å innse det menneskesynet som ligger til grunn for barnedåp ikke er særlig salgbart. Dersom vi forsøker å øke dåpstallene ved å knytte an til det menneskesynet som er rådene i vår kultur, så hiver vi dåpen ut med dåpsvannet. Et nødvendig bad blir til unødvendig skvetting, og dåpen blir stående igjen som et meningsløst rite.

Om vi faktisk mener det, så må vi holde fast ved at dåpen er nødvendig, selv for små barn. Ikke fordi udøpte barn går fortapt – det trodde ikke en gang Martin Luther – men fordi vi har et syn på mennesket der kampen mellom det gode og det onde ikke bare skjer mellom oss, men også i oss. Og som barnedøpere kan vi med all tydelighet vektlegge at denne kampen verken skal eller kan noen stå i alene. Barnedåp understreker trosfellesskapet og vår avhengighet av hverandre. Og her må jeg skyte inn en vesentlig ting som preger det moderne men-

nesket, nemlig fremmedgjøring.

Marx har skrevet mye fornuftig om menneskets fremmedgjøring gjennom det spesialiserte arbeidet. Og det har i grunnen bare blitt verre siden den tid: Gjennom forbrukerkultur og internett og globalisering og byråkratisering, er vi smertelig klar over at konsekvensene av våre handlinger er langt utenfor vår egen rekkevidde. Men det finnes håp: Det finnes kirke!

Svaret på fremmedgjøring er nemlig nærhet. Det er oversikt og konsekvens. Det er synlighet og gjennomsiktighet. Det er mennesker som ser hverandre i øynene, holder hverandre i hendene og bærer hverandre når det trengs. Alt sånt som kirken på sitt beste kan være.

De kirkelige fellesskapene er sårt tiltrengt i et sekulært og fremmedgjort samfunn. Men da må vi slutte å idealisere dette fellesskapet, og derimot vise at den kirken vi døpes inn i ikke er en abstrakt størrelse, men et fellesskap av mennesker av kjøtt og blod. Synlige og tydelige. Med hode og hender. På godt og vondt. Midt i Guds nåde.

Jeg tror vi må presentere kirkens menneskesyn som en tydelig kontrast til den moderne forståelsen av mennesket, der autonomi og valgfrihet er synonymt med individets verdighet. Dessuten må vi vise at et slikt kristelig menneskesyn som skjærer alle over nådens kam, som visker ut skiller i stedet for å bygge dem, er det vi forsøker å virkeliggjøre i de kirkelige fellesskapene. Ordet må bli kjøtt.

Det er ingen grunn til å sette seg noe nyttårsforsett om å sneu dåpsstatistikken i Den norske kirke. I stedet bør vi gjøre som munnhellet sier: gi opp for å få det bedre. Det beste ville sannsynligvis være at vi sluttet å telle både dåpsbarn og gudstjenestedeltagere. Kirkens fremtid avhenger ikke først og fremst av antallet døde, men av kvaliteten på de kirkelige fellesskapene.

Barnedåp er umoderne, men kirken er et gammelt hus. Godt nytt år!

Om å leve

Bestillingen var å skrive om fremtid, nytt år, nye muligheter, blanke ark. Ideen til denne teksten kom fra salmen jeg elsker å synge på nyttårsnatt og nyttårsdag: «Å, Gud, vårt vern i farne år, alt fremtidshåp vi vet, vårt ly mot stormene som slår, vårt hjem i evighet.» Salmen er skrevet etter Salme 90 i Bibelen. Jeg leste Salme 90 i sin helhet, noe leser jeg ved hver eneste begravelse. Denne gangen leste jeg salmen inn i mitt eget liv, med knuste drømmer, glede, fremtidshåp, fortvilelser og livsmot. Og inn i hverdagen som til tider er helt undervurdert!

*Å, Gud, vårt vern i farne år, alt fremtidshåp vi vet,
vårt ly mot stormene som slår, vårt hjem i evighet!*

*I skyggen av din kongestol bor helgenskaren trygt,
for du er seier, du er sol: Vårt hus på berg er bygt.*

*Før hav og høyder på ditt bud ble til, og verden var,
av evighet er du, vår Gud – vår konge og vår far.*

*For deg er tusenårig prakt som kvelden når den flyr,
som siste bleke nattevakt før soloppgangen gryr.*

*Ja, tiden er en stadig strøm: Den tar oss alle med.
Snart er vi borte lik en drøm, hvem husker så vårt sted?*

*Å, Gud, vårt vern i farne år, alt fremtidshåp vi vet,
vår du vårt hjem mens stormen slår og så i evighet!*

Om å leve alle hverdager og om å ta dem på alvor
 De ønsker fremdeles skolegudstjeneste. De lager bønner hvert år som de leser opp. Fine bønner om fred på jord, om at bestemor må bli frisk, om at ingen skal bli mobbet mer på skolen, om at miljøet må bli bedre og at vi må bli flinkere til å passe på det. Men i år sa læreren at vi ikke kan kalle det bønner, vi kan kalle det ønsker. Læreren mente at ønsker og bønner er akkurat det samme. Jeg tenkte at for læreren er det kanskje det. For meg er det to vidt forskjellige ting. Og jeg tenkte at vi har mistet både en verdi, en følelse og en dybde i livet, om vi skal kalle en bønn bare for et ønske. Læreren som satt på min andre side var betraktelig yngre, han satt og hørte på KRLE læreren som snakket ivrig om ønsker, så visket han som mest til seg selv: Vi er blitt ganske mette vi, i dette landet, ganske mette. Og jeg tenkte at han hadde helt rett. Så mette at vi tror at vi ikke trenger å lære barna hva en bønn er.

Bønn er som å puste. Bønn er fra dypet. Bønn handler om håp, om fremtid, om den dypeste fortvilelse og den største glede. Bønn rommer meg. Et ønske rommer ikke mer enn det julenissen kan finne for godt å servere meg på juleaften, om han finner frem. Og det kan jeg jo be om at han skal. Men det er altså en helt annen sak.

Herre, du har vært en bolig for oss i slekt etter slekt. Før fjellene ble født, før jorden og verden ble til, fra evighet til evighet er du, Gud.

På Hurtigruta fra Kirkenes til Berlevåg på senhøsten satt jeg på dekk, godt pakket inn i tepper, i midten av høye bølger, og med stjernehimmelen over meg. Den korte turen fikk betydning for meg. Som prest i et lite samfunn hvor alle vet hvem presten er og mener noe om hva hun gjør, sier og vet hvor hun har vært. For meg ble en liten sjøsprøyt i ansiktet og stjerner på himmelen den påminnelsen jeg trengte for å ta det valget som er nødvendig når manges øyne rettes mot deg, på godt og vondt, valget som handler om å ta det innover seg at det er svært lite som handler om meg og min person, at det meste annet handler om alt annet, det meste annet er større og betyr mer, men at det er av stor betydning at jeg fyller dagene med

mening, uten at det nødvendigvis handler om meg.

Du lar mennesket bli til støv igjen og sier: "Menneskebarn, vend tilbake!" For tusen år er i dine øyne som dagen i går da den fór forbi, eller som en nattevakt.

Å sitte en sen kveld oppe i kirketårnet sammen med en gjeng 11-åringer med tente lykter i mørket, kjennes viktig. Vi snakker om MM på kirkeklokken. Vi snakker om å huske døden. Tårene kan trille fra en, en annen låner hånden borti kinnet til den ene. Sorg er noe en 11-åring vet noe om, og sorg er noe en 11-åring vet handler om livet. De vet, som jeg vet, at det gir næring til følelsen av å leve, brer ut spennet av kjærighet og mening. De vet hva savn er. Jeg syns ikke det er trist, jeg syns det er fint. Senere på kvelden går vi ned og samler alle skattene vi har funnet den dagen i et armbånd. De ruller perlene, setter dem sammen, og snakker om hva håp og glede betyr, om hva natten har å gjøre mellom ørken og oppstandelse. Det er dypt alvor. Like dypt som tidligere på dagen da vi satt rundt døpefonten og snakket om dåpen. Han som aldri følger med på det de andre gjør, han som hele tiden snur seg bort, han som ser ut for å være i sin egen verden hele tiden, han snur seg mot de andre og mot døpefonten og utbryter gledestrålende: Så jeg er en del av historien jeg da!

Du skylder dem vekk som en søvn om morgenen. De er lik gress som svinner bort. Det blomstrer om morgen, så svinner det bort. Om kvelden visner det og tørker inn.

Luther ville plante et tre, han, om han skulle dø i morgen. Mange i dag sier de vil hoppe i fallskjerm, reise jorden rundt og oppleve spektakulære ting. Vi har tydeligvis innsett at det ikke er lommer i likskjorta, men ikke innsett eller regnet ut om det er plass til minner av opplevelser i det hinsides, eller at opplevelsene i seg selv rett og slett er verdt noe i øyeblikket. Treet vil ikke bære frukt før lenge etter at øyeblikket er forbi. Mennesker jeg har møtt noen hundre år etter Luther har ingen drøm om fallskjerm. Livet er nok å være i, nå. Tankene er nok å holde på. Sorgen over dem en skal forlate er den sterkeste

følelsen. Stedet er et Hospice. Stedet for de ekte tankene om det som er hinsides er stedet for å lete etter mening, men som oftest stedet for å sørge over livet som er levd. Der har jeg ingen ord. Der har jeg mest bønn, farger og lys, og respekt. Respekt for angsten, respekt for minnene, respekt for stillheten, respekt den stille gleden over at andre er i samme båt. Og en stum beundring over håpet som formes hos de som aldri har trodd på noe annet enn morgendagen, og i dette øyeblikket har mistet den. De som kan si at jeg tror egentlig at alt er over når jeg dør, men hvor blir det av tankene mine? Hvor blir det av kjærligheten jeg har? Den er jo ikke syk, den er jo ikke kropp, den kan vel ikke dø? Nei, sier jeg.

På sykehuset har jeg møtt gråt og galgenhumor. Jeg har møtt gråt jeg ikke kan møte, for det er ingenting å møte, det er ingenting å ta imot eller løfte. Det er den gråten som fyller mer enn rommet. Den gråten som både er redd for å forlate barna sine som fremdeles er små, og som er redd for mørket i jorda.

Vi går til grunne ved din vrede, redsel griper oss ved din harme. Du setter våre synder foran deg, det vi skjuler, stiller du i lyset fra ditt ansikt. Alle våre dager farer forbi, ved din harme går vi til grunne, våre år er som et sukk.

Midt i livet, eller et sted på veien. Nå har jeg liksom kraften. Jeg har både kraften og erfaringen. Det er nå det skal skapes. Eller skal det? Nå er tiden for møtet med de sterkeste moralistene, de sterkeste. Noen forteller meg hvordan jeg skal oppdra barna, hva de ikke kan være for uten, alle de utvalgene jeg skal være med i, alle de stedene jeg skal kjøre dem, følge dem opp, skape opplevelser for dem, minner, grunnlaget for kunnskap og harmoniske og gode følelser. Jeg skal engasjere meg i alle foreninger, i politikk, og jeg skal fullføre alle drømmer før det er for sent. Jeg skal velge rett, ha de rette vennene, passe på ryktet mitt, kroppen min, Alvoret mitt, seriositeten min, og barna må ha rene klær, og huset må være ryddig og nydekorert, og jeg må gå med bøsse til TV-aksjonen, og i 1.mai og 8.mars-tog, og 17.mai må alle være nystrøkne og glade og fulle av pølse og is, og maten må være laget fra grunn av og matpakken til barna må være sirlig utskårete gulrøtter, og jeg må være glad

samtidig som jeg har vært på dagnad og kjøpt ferietur som skal være opplevelse for alle, og kan med god samvittighet tenke tilbake på at barna alltid ble ammet og hadde hjemmestrikkede ullklær i marihønemønster som imponerte alle. Midt i livet, eller et sted på veien, skal jeg eie all styrke.

Vår levetid er sytti år, åtti når det er styrke til det. De beste årene er fulle av strev og urett. De går fort, og vi flyr avsted.

Alvoret tar meg. Igjen. Flyktningene har kommet. Alle ville ta i mot dem. Alle. Nå kommer de, og jeg sitter på folkemøtet. De skal bo her. Her. Hva med barna mine? sier de. Skal jeg holde dem inne? spør de. Hvorfor skal de være akkurat her, de passer ikke inn, sier de. Jeg holder verdiene tett til brystet. Kjenner ikke frykt for barna mine. Kjenner frykt for alle de som er redde for barna som skal komme. Kjenner frykt for de som kjenner at barna som kommer fra Syria er farlige. At de ikke er farlige på TV, på nyhetene, men at de er farlige nå, nå når de skal bo ved siden av mitt barn. De gode og trause dølene. De som står opp for verdier, som ønsker samhold og er stolte av at vi har Nansenskolen, det er de samme som er redde for de barna. Redde for de barna som er mye reddere enn dem. De barna som sammen med mange voksne var livreddet da de ble kjørt opp til mottaket på fjellet i Øyer, som trodde de skulle bli skutt ute i ødemarken når bussen stoppet, for det er det de vet, det er det de har lært, lært at verden er slik. Og det er ikke så rart. For vi er slik her også, redde og hatefulle. Jeg har møtt de mindreårige barna, de fra Afghanistan. De som har trodd at alle i familien er død etter at de har sett faren sin bli drept. De som aldri glemmer sin egen ondskap fordi de samlet vann i jakkermet som ingen så, og fordi de var en av de få som overlevde, de som aldri vil regne seg som Guds barn, verken i Allahs eller Kristi navn, fordi de gjorde alt for å leve. Og de lever, men mange av de andre gjør jo ikke det. De bærer på skammen og skylden som aldri lar dem leve, som aldri lar dem være glad.

De jeg kjenner er ikke farlige for noen, annet enn dem selv. De har tilført livet et alvor mange av oss mangler. Et alvor som gir oss rett og grunn til å snakke om livet, slik livet er. Jeg plantet ett tre i hagen, ett plommetre. Det vokste aldri opp, det

døde. Jeg plages med å holde pottedplantene i livet. Det kan kanskje se ut som om en gren på valmuen min kommer til å blomstre, men fredsliljen som jeg pottet om står sur og brun i solsteken og vet at den ikke bor hos en gartner.

Hvem kjenner styrken i din vrede? Din harme gir grunn til å frykte deg. Lær oss å telle våre dager så vi kan få visdom i hjertet.

En krise kan gjøre noen av oss stumme. Inn i kirken, blikket mot alteret, knær som møter den harde kanten i alterringen, og så, og så, ingenting. Ordene ble borte den gangen. Men handlingene ble faste og uttrykksløse. Ett eller annet sted fantes det noe som var programmert inne i meg som drev meg til å handle. Men ordene uteble. Sinnet også. Det som er verre enn det er tomhet. Akkurat som rommet for refleksjon og ettertanke på sykehuset. Akkurat slik. Hvite vegger, uten ett eneste symbol. Uten alt det som kan komme til å støte noen. Tomhet støter jo ingen. Hvite, tomme vegger. De møter ingenting i meg. Det er noen som er mer opptatt av at ingen skal bli krenket, enn at noen finner mening i det mennesker ikke kan forstå. Som en krise. Som det å miste fotfeste. Da skal vi møte hvite vegger og tomhet som kan fylle oss med mer hvite vegger og tomhet. Ingen livsretning. Det kan være farlig med mening, mening som ikke er virkelig eller sann for noen. Selv når jeg kneler uten ord, full av spørsmål eller fortvilelse, vil jeg møte et symbol med betydning for noen mennesker, for noe, som gir livsretning, som gir grunn, som gir mulighet til å gå ett skritt til, selv om det ikke er mer enn ett lite vingeslag som ingen merker. Det vingeslaget kan bety alt, uten at det syns eller merkes av noen.

Vend tilbake, Herre! Hvor lenge? Ha medynk med dine tjenere! Mett oss med din godhet om morgenen så vi kan juble og glede oss alle våre dager.

For fremtiden ønsker jeg mer hverdag. Den skal være full av slitsomme og uforståelige mennesker. Den skal være full av kaos som fyller dagene. Jeg klarer ikke med tomme vegger. Jeg klarer ikke med store fallskjermhopp, eller med ballongslipp

heller. Jeg vil ha stille dager fulle av kaos og hjerterytm. Hverdag, hjerterytm og pust. Jeg vil gå til gudstjeneste og høre de samme kjedelige ordene, om jeg forstår dem eller ikke, om jeg kan møte dem eller ikke. Jeg vil ha orgelet i øret, med melodier som gjør at jeg responderer med pusten og stemmen, om jeg mener det eller ikke, jeg kan gli inn i det som er kjent, det som gjør at jeg glir inn i en eller annen form for fellesskap, ikke ett hvilket som helst ett, ett som holder hjerterytm i gang, som gjør at jeg skjelver og ikke underholdes, ett som gjør at jeg kan kjede meg eller være redd, samtidig som jeg vet at jeg hører til, jeg hører sammen, jeg er en del av, jeg er en del av historien. Her. Nå.

Gled oss like lenge som du har kuet oss, like mange år som vi har lidd vondt. La din gjerning bli synlig for dine tjenere, din herlighet for deres barn! Måtte Herren vår Gud være vennlig mot oss! La våre hendes verk lykkes for oss, ja, våre hendes verk, la det lykkes!

Jeg vil i fremtiden plante ett tre. Male hvite vegger med graffiti. Be, og ikke ønske. Gråte, til det svir i øynene, le så det gjør vondt i magen, men først av alt lete etter hjerterytm og høre pusten, jevn, jevn. Jeg vil plante et tre. Og livet mitt kan gjerne gå så sakte at jeg hører at treet vokser.

*Gyrid Gunnes,
Stipendiat, Diakonhjemmet høyskole
gyrid.gunnnes@diakonhjemmet.no*

Nytt år, nye muligheter, ny kirke!

Da jeg gikk på Praktikum, husker jeg det sto at Praktikums visjon at målet var å utdanne prester til samtidens og fremtidens kirke. Vi fikk en god utdanning til samtidens kirke! Men fremtidens kirke? Midt i all praktikumsundervisningens case-arbeidet tok jeg meg selv i å spørre om det er så sikkert at kasualia kommer til å inneha en like fremtredende rolle i fremtidens kirke. Kanskje vil den viktigste kompetansen for fremtidens prester ikke være å beherske ordene og gestene i de eksisterende ritualene, men den kreative evne til å lage nye kasualia-liturgier - i møte med nye samlivsmønstre, nye befolkningssammensetninger? Kanskje vil prestenes profesjonalitet bestå av å forvalte fortelling om Jesus og den symboliske kapitalen i bygningene, ordene og ritene på helt nye måter. Da jeg gikk inn døren første gang i Vår Frue kirke i Trondheim, skjønnte jeg at fremtidens kirke både ligner og ikke ligner på samtidens kirke. Det var derfor jeg måtte skrive en doktorgrad om denne kirke – et prosjekt jeg nå er halvveis inne i.

Vår Frue kirke er historien om en luthersk menighet som ble lagt ned etter 500 år, men som ble noe helt nytt – en åpen sentrumskirke. Vår frue menighetskirke hadde på slutten av sin virke som tradisjonell menighetskirke på 80-tallet tolv – 12 – gudstjenestedeltagere 1.påskedag. Vår Frue åpen kirke hadde i 2014 172.000 besøk. Hvordan kan den forskjellen forklares?

Det enkle svaret er det karitative arbeidet som bærer Vår frue. Kirken er åpen fra 09-18 på hverdager. Døgnåpen i helgene. Det samtales rundt bord bakerst i kirken, det drikkes kaffe og spises suppe. På lørdager dekkes det langbord. Noen lever med rus. Andre tigger. Andre lever med psykitiske lidelser. An-

dre trenger et felleskap. Alle er velkommen, man trenger ingen grunn. Alle er jo velkommen i folkekirka! Men det karitative kan ikke være hele svaret. Hvorfor skulle den det? Norge er en velferdsstat, og det offentlige og ideelle organisasjoner (som Bymisjonen blå kors) tar seg av de nødvendig sosial-og helseutfordringer. Svaret finnes heller ikke i det å åpne opp kirkerommet i seg selv, slik mange bykirker er åpne for turister og andre besøkende utenom gudstjenestene.

Det genuint nye ved Vår frue er evnen til å kombinere disse to elementene: *den konkrete medmenneskelige omsorgen skjer i kirkerommet*. Og ikke et hvilket som helst kirkerom: et vakkert middelalderkirkerom, et av folkekirkens prestisjetunge rom. Det åpne kirkerommet er et gjestfritt rom for mennesker som lever i sårbare situasjoner. Men andre ord det karitative hermeneutisk kvalifisert av et hellig rom, og det ekklesiologiske er diakonalt kvalifisert.

Nøkkelen til å forstå Vår frues kraft er derfor ikke bare det karitative, men i det hermeneutiske overskuddet som oppstår når kirkerommet gjøres gjestfritt for oppstår ved at *andre* mennesker og *andre* praksiser. Tolkningen av vante identiteter settes i spill.

Folkekirkeekklesiologi

Folkekirkeekklesiologien kan forstås som en kulturell ekklesiologisk rettferdighet: tilgang på kristen livstolkning av overgangsriter og høytider ikke er forbeholdt dem som har en artikulert eller kognitivt forhold til kristen tro. I Vår Frue blir denne ekklesiologiske folkekirkelige rettferdigheten hvitløkspresset gjennom et kritisk klasseperspektiv. Det er ikke bare de som har liv som passer inn i overgangsritenes livsfortelling som skal ha et åndelig hjem i Den norske kirken. Det er ikke bare dem som har det mentale og økonomiske overskuddet til å lage dåpsfest som skal ha en mulighet til å bruke til kirkerommet. Gjennom en kompromissløs åpenhet mot gaten og gatas virkelighet, blir den symbolske kapitalen som århundrer med folkekirkelige aktivitet har akkumulert i rommet, *redistribuert*. I Vår Frue blir folkekirkens praksiser ikke bare til kulturell og teologisk kritikk av pietismen. Man foretar også en ekklesiologisk selvkritikk: hvis dette rommet virkelig skal

være for *alle*, kan det ikke bare feires høymesser og kasualia i dette rommet. Noen er sultne. Derfor må det også serveres suppe. Du må ikke bare kunne komme til julegudstjeneste. Du må også kunne komme når du har vært ute på byen og verden har rast sammen. Slik sett legger Vår Frue et nytt lag av over folkekirkens kulturelle inkludering av det allmenn. Reell åpenhet krever ikke bare kulturell inkludering, men også en klassemessig inkludering.

Frivillige

Hvordan få hundrevis av frivillige til å forplikte seg til å holde en kirke åpen? Den konkrete menneskelige omsorgen er det som strukturerer hele virksomheten. Medmenneskelig handling er ikke avhengig av å tolkes som kristen. Noen informanter begrunner sitt engasjement kristent, andre humanitært. For de fleste er det en blanding.

Selvsagt finnes det et hermeneutisk nivå i Vår frue som fastholder tolkningen av virksomheten som kristen. Det bes offentlig tre ganger dager hver dag. Det er gudstjenesten hver torsdag, med nattverd og suppe. Men den liturgiske tolkningen er heller ikke bare en kopiering av Den norske kirkes symboler. I Vår Frue kommer Bymisjonens nyskapende bruk av allmenne symboler (rosen, brosteinen, lyset) til sin fulle rett. Slik er hovedsymbolet i Vår Frue - brosteinen i det korsformede brosteinsalteret - et kristent symbol. Men fordi brosteinen er hentet fra en allmenn og fellesmenneskelig virkelighet, blir det også symbol som kan tolkes allment. Også ateisten kan tenne et lys for «for mine foreldre som jeg aldri skal se igjen».

Rommet

Rommet som et rom for gudstjeneste og bønn. Og samtidig er det kompromissløst åpent mot gaten. Er det et gaterom eller et kirkerom? Men er ikke spørsmålet galt stilt? For er det gitt at det slik at fastholdelsen av liturgien og stillheten gjør rommet til et «kristent» rom? Er det gitt at gaterommets praksiser og kropper sekulariserer? Er det sant at det er det tradisjonelle kristne rommet og formene som representerer evangeliet? Det er nettopp i disse spørsmålene at Vår frue som teologisk hermeneutikk blir mest akutt. Hadde svaret vært et entydig

«ja» ville Vår frue vært en mer høykulturell og oppdatert versjon av gateevangelisering eller diakonal oppsøkende virksomhet (bare at gates folk oppsøker rommet istedenfor omvendt). Men, basert på mitt empiriske materiale i min doktorgrad er dette ikke tilfelle. Både blant gjester, ansatte og frivillige aktiverer Jesusfortellingen som en hermeneutisk resurs for å snu om på forholdet mellom «det kristne» og «det allmenne». Det er jo de første som skal bli de siste! Det er jo kvinnene som levde et syndefullt liv som holdes frem som eksemplet på henne som handlet rett. Det var jo til tollerne og synderne at Jesus faktisk gikk, og det var der han trivdes! Det kaotiske, uryddig i Vår Frue gjør at informantene gjenoppdager det uryddige og kaotiske i evangelietekstene, «med urene ånder og hyling og roping over en lav sko». Kirken er en resurs for mennesker som lever på gata, fordi det tilfører beskyttelse, mat, og varme. Men like mye trenger kirken gaten for å kunne nærme seg historien om Jesus. Dette må ikke forbyttes med romantisering. Ingen som har vært lenge i Vår Frue kan idyllisere den eksplisitte nøden som finnes blant Vår frues gjester. Men uroen, risikoen, det overraskende er mer enn uro, risiko og overraskelser: de er epistemologiske posisjoner som åpner evangelietekstene på nye måter.

Ny kirke

Det er selvsagt ikke alt som er enkelt i Vår frue. Å drive en virksomhet hvor alminnelige frivillige skal forholde seg til tunge sosialfaglige problemstillinger er ikke uproblematisk. Like vel er Vår frue en måte å være kirke på som peker på fremtidens kirke. Vår frue er ikke historien om nok en menighet som ble lagt ned, nok en kirke som forfaller. Det er historien som om en kirke som måtte dø og gjennomgå en kroppslig oppstandelse - og bli kirke på en helt ny måte. Da som nå, er det i de naglemerkede hendene, sjelene, bygningene og praksisene, at Gud gjenkjennes.

*Solveig Fiske
Biskop, Hamar
solveig.fiske@kirken.no*

Nytt år - nye muligheter

I 2016 feirer Hegge kirke i Øystre Slidre kommune 800 år. Dette er en av de eldste kirkene i Hamar bispedømme, og den står der som et vitne om en veldig annerledes tid. Gjennom årene har det blitt gjort større eller mindre endringer på kirken; små og store reparasjoner. En trekirke som er 800 år gammel trenger naturlig nok stadig vedlikehold, men denne pleien sier oss også noe viktig om betydningen av kirken som bygg og sted; det er viktig for folk! Det at kirken er godt ivaretatt, holdt vedlike og stadig pleiet, er utrolig viktig for mennesker, og spesielt de som bor i nær tilknytning – til sin kirke. Men hvorfor tar jeg opp dette nå i en tekst som handler om 2016? Jo, fordi jeg tror at vi i møte med alle de kommende endringene i kirken, som vi møter neste år og årene framover, trenger å bli påminnet nettopp denne viktigheten av kirken. I løpet av sine 800 år har Hegge kirke vært stedet for menneskers liv, sårbarhet, glede og sorg. Den har vært vitne til de største kjærlighetserklæringer, den vakreste barnelatter og de bitreste sorgfulle tårer. Og kirken har møtt folket med det samme budskapet, da som nå, om Jesus Kristus, hans oppstandelse, i håp og kjærlighet. Dette gjelder alle kirkene våre, fra nord til sør, øst til vest. Dette gjelder på hvert nes, i hver by og bygd. Det er fantastisk at kirken er på alle steder i landet vårt, og dette tenker jeg vi alle trenger å bli påminnet i møte med omstillingene som kirken står midt oppe i.

Mange tenker, slik som jeg, mye på omstillingene og endringene som kommer. De nye menighetsrådene går inn i sitt første år som folkevalgte. De skal arbeide for en lokal kirke som møter mennesker med verdighet og raushet. Som «gjør døren høy og porten vid». De er kirkemedlemmenes representanter i lokalsamfunnene, og står nå ovenfor en viktig oppgave.

For ethvert lokalsamfunn vil i tiden fremover bli preget av den enorme flyktningsstrømmen som kommer. Mennesker som er på flukt fra sine hjemland, og som kommer med sine håp og drømmer for fremtiden. Dette utfordrer samfunnet vårt, og det utfordrer menighetene. Hvordan kan vi ta imot? Hvordan kan vi uttrykke gjestfrihet? Hvordan kan vi la de som kommer oppleve et møte med evangeliet i praksis? Dette er noe vi bærer med oss inn i det nye året, og som må bli ett av de viktigste fokusområder for kirke og samfunn inn i 2016.

Et annet slikt fokusområde finner sted på Kirkemøtet i april, der det nå er all grunn til å tro at det blir flertall for liturgi for vigsel av likekjønnede. Bispemøtet har samlet gitt et forslag til vedtak som sier at det må utarbeides en liturgi som er tilsvarende, og som gjelder som ordinær liturgi i Den norske kirke. Dette vil gjøre at alle skal få gifte seg i sin lokale kirke. Kirkemøtet i 2016 vil stake ut retningen. Forhåpentligvis vil vi ikke lenger bare ha to syn ved siden av hverandre, men også to praksiser.

12. november ble den libanesiske hovedstaden Beirut rystet da et dobbelt selvmordsangrep etterlot seg 43 døde, deriblant nordmannen Bilal Hammoud. Dagen etter, den 13. november, ble Frankrike og Paris rammet av nok et terroranslag. Det er vanskelig å forstå den store brutaliteten, den meningsløse volden. Dette skaper frykt hos mange, man blir engstelige for store folkemengder og arrangementer. Det er en forståelig reaksjon. Paradokset i slike hendelser er at det også samler mennesker; på kryss av landegrenser og religioner. Det er viktig å hegne om det som er godt og stå opp for demokrati og rettferdighet, kjærlighet og fred. Årets julefeiring vil bli preget av det tunge som har skjedd, og dette vil selvsagt prege oss ved inngangen til det nye året.

Kirken er i store endringer, og derfor er det så viktig å holde fast i det som Hegge kirke så tydelig viser; det som er kirkens identitet - å møte mennesker med evangeliet om Jesus Kristus. Dette ser vi også tydelig i bispedømmets nyeste kirke, Våler kirke, som ble vigslet på pinsedag 2015, og som er en oppstandelseskirke. I denne kirken kommer det mye lys fra «sprekker» i veggen og fra taket. Lyset fyller rommet, og altertavlen er en stor sol; «i østen stiger solen opp». Oppstandelsen møter oss

så tydelig, og selv i en splitter ny kirke er det oppstandelsen som får hovedfokus. Noen vil jo kanskje si at dette er naturlig i en kristen kirke. Men det viser oss allikevel den enorme arven vi besitter; fra den første påsken, via Hegge kirke og til Våler i 2015. Oppstandelsen er fortsatt i fokus; fordi mennesker fortsatt trenger nåden. Kanskje er det slik at det ikke lenger er så enkelt å sette ord på behovet for nåden? Kanskje vet heller ikke alle hvem de skal rette dette behovet til? Der har kirken en oppgave i det å forankre den kristne troen i menneskers livserfaringer, her og nå. Å være en kirke som er relevant, er helt avgjørende for at folk skal få kjenne tilhørighet. Jeg tenker at dette kan være en fin utfordring for oss inn mot reformasjonsjubileet i 2017, der forberedelsene i stor grad gjøres allerede i 2016.

Så på trappene av det nye året kjenner jeg på de omstillingene og endringene som kommer. Forskning viser at endringer kan gi slitasje. Og derfor tenker jeg det er så godt å vite at det fortsatt går an å gå inn i Hegge kirke, der så mange andre mennesker før har vært. Og at vi på samme måte bli møtt av evangeliet om Jesus Kristus, som gir håp og trøst og som binder oss sammen til en kirke, en tro og en nåde.

Godt nyttår!

Gudstjenesteforberedelser

2. søndag i åpenbaringstiden

2. søndag i åpenbaringstiden/søndag 10. Januar 2016

Lesetekster:

Jes 53,6–9 Han har båret deres synder

Kol 1,15–20 Skapelse og forsoning

Evangelietekst:

Joh 1,29–34 Guds lam bærer verdens synd

Denne søndagen åpner det seg et univers av kristologi og sakramentforståelse. Her er det bare å velge på øverste hylle av sentrale tema til prekenen!

Men gjør et utvalg blant temaene – ellers kan prekenen bli ganske lang ☺.

Jeg setter de temaene jeg berører i ekstra stor skrift i denne tekstgjennomgåelsen [I teksten er temaene anført med understreket kursiv, RED.].

Jeg flyttet til prestegården i Eidskog i høst, og fant igjen en av pensumbøkene fra studietida, *Symbols of Jesus – A Christology of Symbolic Engagement* av Robert Cummings Neville (Cambridge University Press, 2001). Denne har jeg ikke lest på lenge! Det anbefales å flytte og dermed finne tilbake til flotte bøker fra pensumlisten.

Etter et titt på søndagens bibeltekster slo jeg opp på kapit-

telet "Jesus the Lamb of God: blood sacrifice and atonement." For slik Harald Kaasa Hammer forklarer i sin håndbok til våre nye tekstrekker: "Tekstene denne dagen folder ut betydningen av Jesu dåp... I tredje rekke er det fokus på Guds lam som bærer bort verdens synd" (fra boken *La tekstene tale*, Eide forlag 2011, s. 50).

La oss starte med forståelsen av *Jesu dåp*:

I NT fortelles det om tre ulike dåp: 1) Johannes Døperens dåp til omvendelse, 2) Jesu dåp, hvor han døpes til å bære verdens synd og 3) vår dåp hvor vi dør og oppstår med Kristus, får del i Kristi forsoning.

Her skal vi snakke om Jesu dåp. I åpenbaringstiden er det Jesus som er i fokus, og hvem han er. Nå er ikke selve dåps-handlingen hans pretekst i år (det kommer i de to andre rekkene). Men åpenbaringen av hvem Jesus er, skjer i hans dåp. I vår pretekst vitner døperen nettopp fra dåpen om dette og sier: Han er Guds Sønn! (Joh. 1,34).

Dette med å vitne er særdeles viktig for evangelisten Johannes. Han er ingen historieskriver – det er ikke bare for å fortelle den rent historiske fremstillingen av Jesu liv og gjerning han skriver sitt evangelium. Nei, evangelisten Johannes er en predikant! Han vil skrive et evangelium som er trosstyrkende. Å lese hans evangelium skal styre vår tro på at Jesus er Messias, Guds Sønn. Og for å gjøre dette kommer han med vitnesbyrd om hvem Jesus er. Som et av de vitnene han bruker i evangeliet har vi døperen Johannes. Og denne søndagens pretekst er hentet nettopp fra døperen Johannes' vitnesbyrd. Det interessante med dette Johannesevangeliet er nettopp dette: Allerede fra kapittel 1 skal vi få vite hvem Jesus er. Det er ikke noe man skal forstå utfra under og tegn underveis. Her lurer ikke disiplene og folk på hvem Jesus er – de forstår det med en gang av det Jesus gjør.

Denne søndagen peker alle tre tekstene på Jesus: *hvem Jesus er* (evangelieteksten), med fokus på *soning/offer* (Jesaja-teksten) og *oppstandelse* (epistelteksten fra Kolosserbrevet).

La oss se nærmere på leseteksten fra profeten Jesaja:
"Han ble mishandlet... plaget... lik et lam som føres bort for å

slaktes" (Jes. 53,7).

I Händels *Messias* er det et flott korparti over denne teksten, "All We Like Sheep Have Gone Astray".

Denne teksten av Deutro-jesaja er fra de fire avsnittene som gjerne omtales som sangsyklusen om "Herrens lidende tjener" (42,1-4; 49,1-6; 50,4-11; 52,13-53,12).

Og det påfallende med denne lidende tjener, er at han fremstilles i funksjonen som ligner den offerdyrene har i offerkulten, som et offerlam/geit/due. Ingen annen frelserskikkelse i GT er fremstilt slik. Denne teksten har hatt avgjørende betydning for NTs og kirkens forståelse av Jesu lidelse og død.

Med dette bakteppet er vi dermed rett inn i prekenteeksten fra Johannesevangeliet.

"Se, *Guds Lam*, som bærer bort verdens synd!" sier Johannes. Dette er et kjent symbol på Jesus, og for menigheten særlig kjent fra nattverdiliturgien og prekenteeksten som siteres i "Agnus Dei" ("Du Guds Lam, som bærer verdens synd").

Her må man velge hvor dypt inn i materien man vil gå.

Jeg vil her sette opp noen hovedpunkter:

Soning:

Fra GT får vi jødernes problemløsning på synden som gjør menneskene urene og dermed diskvalifisert til nærvær med Gud:

1) Syndebukken: Fra Levitikus 16,21-22 fortelles det om Aron som innstiftet ritualet med å legge hendene sine på hodet til en geitebukk, bekjenne alle av Israelfolkets synder for den, for så å sende bukken og syndene ut i villmarken.

2) I Eksodus 24,3-8 fortelles det om hvordan Moses ofret 12 okser, til hver av Israels stammer, og stenket folket med blod for å innstifte (den gamle) pakten.

3) Offerkulten i tempelet.

Jesus som offer og Guds Lam:

1) Syndebukken: Menneskehetens synder påføres syndebukken/Jesus, som tar på seg alle våre synder, og blir så sendt ut til villmarken (som noen ganger tolkes som Dødsriket, hvorfra hans oppstod igjen tredje dag).

2) Hebr. 9,18-22: Moses stenket folket med blod for den

gamle pakt. Jesus sier om nattverden at dette begeret er den nye pakt i mitt blod. Når vi drikker Kristi blod, blir den nye paktens internalisert i oss, på en sterkere måte enn stenkingen. Jesus gir sitt blod; blodet som i GT er symbolet på livet i Guds skapning.

3) Jødernes påskefeiring: Blodet fra lammet som gjør at dødsengelen passer deres hjem uten å komme inn og drepe isralittenes førstefødte. Her er Jesus lammet.

Hvem er Jesus? Jo, han er den som lager broen mellom mennesker og Gud. Han er Guds sønn, som kommer oss i møte. Dette skjer på utallige måter, men særdeles konkret i sakramentene.

Nattverden: Nattverden er en feiring av Jesus som offer/som gir seg selv.

Nattverden har flere sider ved seg, hvorav hovedpunktene er:

a) Forsoning:

a) Kristi soning for menneskeheten

b) Tilgivelse av våre synder

c) Vi får del i Kristus og kan leve med/i ham.

b) Fellesskap med mennesker og Gud

Merk; i vår lutherske tradisjon renses vi ikke i nattverden per se. Vi får et forsonings måltid og får del i Kristi død og oppstandelse.

Oppsummert kan vi si:

Fra Levitikus' problemløsning knyttet til synd som urenheter som diskvalifiserer oss fra Guds nærvær. NTs løsning er:

a) Synd som blodskyld, arvesynd, noe som gjelder alle mennesker, ikke bare Israel.

b) Å kreve at en uskyldig mann skal være vår syndebukk, og i stedet for å sende ham ut i villmarken, så tar vi del i hans legeme og blod i nattverden.

c) Stå foran Guds åsyn som oppstanden og et nytt menneske i dåpen

Dåp og nattverd er begge symboler på soning, forsoning, og oppstandelse.

Fra leserbrevet fra kolosserbrevet får vi den vakker hymnen om Kristus og hans uovertrufne rolle. Han seirer over alle krefter!

Først litt om bakgrunnen for dette brevet: En truende vran-glære hadde nådd menigheten. Noen ville villedde kolosserne med sine "overtaleseskunster" og fange dem med "vids-omslære". Villederne fortalte menigheten at de kunne oppnå en høyere form for åndelig hvis de fokuserte på askese og mystikk. Man mente at disse kosmiske maktene hadde innflytelse over menneskenes liv. Her snakker vi om ånder, englemakter, planeter og stjerner! Derfor var det viktig å komme i et rett forhold til dem.

Til dette svarer Paulus med vår lesetekst og går videre utover i kap. 2:

Det er i Kristus som er kilden til all visdom. I ham er alle visdommens og kunnskapens skatter tilstede. Derfor trenger ikke kolosserne å søke åndelig modenhet andre steder. Det de trenger, er å holde fast ved den tro de er blitt opplært i (2,6). Kol 1,15: I denne hymne-lignende teksten tegner Paulus et bilde av Kristus som den kosmiske hersker. For det første: I ham er alle ting skapt, "det synlige og usynlige, de som troner og de som hersker, både makter og myndigheter – alt er skapt ved ham og til ham (1,16). For det andre: Han er Guds bilde og Gud har latt "hele sin fylde ta bolig i ham" (1,19). Disse to momenter gjentar Paulus i 2,9f. Kristus er herre over alle kosmiske "makter og myndigheter", ja, han har seiret over dem ved sin død på korset (2,15). Og ved sin død på korset har Kristus "fridd oss ut av mørkets makt" (1,13) og skapt fred mellom Gud og mennesker (1,20).

Dessuten; Den guddommenlige fylde som Kristus besitter, har de troende fått del i gjennom dåpen og troen (2,10-12).

Altså; alt er fullbrakt! Kristus har gjort alt klart for oss. Det Jesaja tegnet opp som noe som skulle komme, er nå ferdig. Den onde natur som bor i oss, synden, er overvunnet. Kom, for alt er ferdig!

Kol. 1,15-16 og Kol. 2,8-3,11: Konsekvensen av å være ett med den korsfestede Kristus, er å få et nytt liv som gjennomståtte syndere. Vi får del i Kristi oppstandelse.

Vi kan kalle dette for *realisert eskatologi*, nemlig at eskatologien er realisert her, i dette livet, og ikke bare i evigheten. Kolosserbrevet gir oss det mest konkrete bildet av denne forståelsen av oppstandelsen. Dermed kan man lage broen over fra Jesu dåp til vår dåp.

Dåpen er en død for Kristus og for oss med Kristus. Å bli reist opp av dåpens vann er å stå opp fra de døde. Selv om oppstandelsen gjelder en gang i fremtiden, poengterer Paulus også at oppstandelsen allerede har funnet sted her. Som kristne har vi fått et nytt liv, og Kristus er i oss. Og derfor kan og bør vi leve i tråd med dette. Fra nå av kan jeg se på meg selv som et menneske som tilhører Gudsriket. Jeg er en del av det himmelske fellesskapet

Det vil aldri være oppe til endring. Samtidig er jeg nødt til å se meg selv i den virkeligheten jeg lever, og i den verden hvor jeg fremdeles ikke klarer å gjøre det jeg vil gjøre.

Neste steg kan være å snakke om det skjulte og åpenbarte gudsriket, men det kan vi ta ved neste korsvei ☺

Lykke til med prekenen!

Salmetips:

99 Jesus från Nasaret

103 Det finnes en dyrebar rose

153 Til lammets måltid

155 Jesus Kristus er vår frelse

335 Guds sønn er kommet

336 Nå fryd deg, kristne menighet (merk v. 8)

360 Jesus, du har brakt Guds rike

Bettina Eckbo,

sokneprest i Eidskog

bettinaeckbo@hotmail.com

Guds ord: Skrift og tradisjon

Såmannssøndag – Søndag 24. januar 2016 Lesetekster:

Lesetekster:

5 Mos 6,1–9 Du skal elske Herren din Gud

2 Tim 1,1–5;3,14–17 Du vet hvem du har lært av

Evangelietekst:

Matt 13,24–30 Ugresset i hveten

I mange norske kyrkjelyder blir såmannssundagen markert som "Bibeldagen." I ljøs av tradisjonell konfesjonell polemikk er det då litt overraskande kor opptekne dei to lesetekstane er av *tradisjonen*. Gudsordet blir i desse tekstane sådd og ført vidare ved at folk vert plasserte inn i ein traderande samanheng. *Du skal innprenta det i borna dine og snakka om dei når du sit heime*. I praksis finst det ikkje noko Ord *an sich*, ikkje ein gong i form av blekk på papir.

TIL LESETEKSTANE

5 Mos-teksten krev vel knapt nokon nærare presentasjon. Den dag i dag er *Sjema Jisrael* sentrum for den jødiske morgon- og kveldsgudstenesta, og skal dimed resiterast to gonger om dagen av alle praktiserandre jødar (i alle fall mannlege). Det er dei orda ein jøde tradisjonelt skal ytre som sine siste ord, og dei orda foreldrar lærar ungane å seie før dei legg seg. Heilt bokstaveleg bind dei desse orda på panna og armen i form av

tefillin; orda er så sentrale at dei må bli ein del av kroppen, det held ikkje å ha dei inne i hovudet. Dei må skrivast inn i dei ytre råmene for livet i form av portar og dørstolpar, og dei må trengje heilt inn i det inste av personlegdomen, i hjartet. Alt for at det skal kunne førast vidare og fylle livet på same måte hos "son din og soneson din" og heile den talrike ætta ein vert lova.

I epistelteksten er me i ei ny tid, ei kristen tid, men likevel såpass seint at kristentrua er vorte tradisjon. Alle kristne er ikkje lenger konvertittar; dei har mødre og mormødre som har oppfostra dei i trua. *Overleveringa* og ikkje minst *kven som har overlevert* er heilt sentralt for truverdet til bodskapen. Paulus ikkje berre "veit på kven han trur" (1:12), men han "veit kven han har lært det av" (3:14). Og det er meir: Det er ein kontinuitet her, ein djup kontinuitet som strekkjer seg attende til lenge før det fanst nokon Jesus frå Nasaret. Paulus tener Gud med reint samvit *slik fedrane mine gjorde* (1:3). Han kjem ikkje frå inkje, og har ikkje konstruert sin eigen identitet på samtidens supermarknad. Han er ein av "sønene og sonesonene", ein av dei som har fått Ordet "innprenta". Når Paulus lyfter fram dei heilage skriftene er det den same kontinuiteten han spelar på, for "skriftene" i dette tilfellet er sjølv sagt dei jødiske skriftene, det "gamle testamentet".

Ei foreløpig oppsummering må vera at arbeidskomiteen bak leksjonariet har veldig, veldig lyst til at me skal synge "Guds Ord, det er vårt arvegods" denne dagen. Det kan vel ikkje skade å føye dei i dét.

GUDS ORD

Presten Thomas W. Mann skriv i sin vesle 5 Mos-kommentar ("Deuteronomy", Westminster John Knox Press 1995) noko meir utdjupande om det eg er innpå her. Dei "boda, forskriftene og lovene som Herren dykkar Gud har pålagt meg å læra dykk" hentar ikkje si meining, si overtydingskraft i ein autoritær og kontekstlaus "Gud har sagt". Lova si meining ligg i narrativet. Dette kjem tydeleg fram i 6:20-21. "Når son din i morgon spør deg: 'Kva tyder desse boda, forskriftene og reglane som Herren vår Gud har gjeve dykk?' skal du svara: 'Vi [altså ikkje 'folket vårt', eller 'dei', men 'vi'] var slavar hos farao i Egypt, men Her-

ren førte oss ut frå Egypt med sterk hand.” Mann skriv: ”When we hear the story addressing us, we are hearing the voice of God. [...] When the 'you' of the story becomes 'me,' God is at work through my imagination, determining who I shall be, and commanding how I shall live.” Guds Ord er forkynt ord, levande ord.

Ikkje noko av dette er postmodernisme og normoppøysing, men eit grunnleggjande trekk også ved kristendomen frå fyrste stund. Få augneblink var vel meir skilsetjande for kyrkja enn den augneblinken då ein jødisk-kristen bibellesar oppdaga at han forsto noko avgjerande om Jesus ved å lesa Jesaja 53. Røynsla åt dei fyrste kristne var at Kristus hadde gjort noko heilt nytt, at heller ikkje dei gamle skriftene kunne forbli uendra av hans kross og oppstode. Jesaja 53 hadde vorte ”innanda av Gud”, og då kunne den gamle teksten plutsleg vitne om det nye. Dette er det same som meinast i 2 Tim 1:16. At kvar bok i Skrifta er innanda av Gud, tyder at dei kan vitne om Kristus for kyrkja – når dei vert lesne i ljøs av Kristi kross og oppstode, og lesne med fantasi, kreativitet og andeleg forestillingsevne. (Ei bok om dette temaet som både er kort, interessant og lett å lesa er Richard B. Hays: ”Reading Backwards”, SPCK 2014).

ORDET OG KYRKJA

Kva så med evangelieteksten? Han handlar om ord – og om kva som skjer med dei i ”virkelighetens verden”. Me merkar oss utviklinga frå Mark 4:26-29, kor det vert teikna eit bilete av problemfri vekst. Her er det ei blanding av godt og vondt som pregar den jorda ordet/frøa hamnar i. Me merkar oss òg kontrasten mellom herren som ventar til hausten, og tenarane som helst vil rive opp alt med ein gong.

Donahue (”The Gospel in Parable”, Fortress 1988) foreslår at likninga kan ha fungert som eit forsvar mot dei som kritiserte Jesus for å ha fraternisert med syndarar og ikkje ha stifta ein ”rein” messiansk fellesskap. Ho står saman med likningane om sennepsfrøet og surdeigen, som både understreker den løynde karakteren til Gudsriket. Den framtidige sigeren er gøymd under den stakkarslege tilstanden som kyrkja enno befinn seg i.

Teksten seier noko om at me er nøyddt til å tenkje ”sterkt”

og "svakt " om kyrkja på ei og same tid. Akkurat det same gjeld for Guds ord. På bloggen Faith & Theology skriv Ben Meyers: "God's mighty Word is humbly hidden in the human flesh of Jesus, the human words of scripture, and the boredom of the Sunday sermon". Dette er eit godt uttrykk for den vakre, rike og utruleg dynamiske lutherske forståinga av "Guds Ord". Det er ei tenking som både er sers "sterk" og sers "svak" på same tid – av di ord er språk, ord er tvitydige. Ord er skjøre saker, sjølv når dei er sådde av Gud.

PS!

Bibelselskapet har Ukraina som fokusland denne sundagen, og mange kyrkjelyder kjem til å ta opp offer til Bibelselskapets arbeid i dette landet. Det er flott, og eit glimrande høve til å late seg inspirere av den rike kristne arven frå Kyiv-riket. Kyiv og resten av Ukraina er eit av dei store historiske sentra i europeisk kyrkjehistorie, ikkje berre eit krigsherja område som hungrar etter protestantiske biblar. I Nestorkrøniken, i den kyrillo-methodiske tradisjonen, i forteljingane om Boris og Gleb t.d. er det materiale for fantastiske preiker som berre ligg og ventar.

SALMESETEL

574, 569, 358 - - - 529, 567, 532

*Audun Oppland
Sokneprest i Rollag
audun.oppland@gmail.com*

Kristi forklarelsesdag

Kristi forklarelsesdag – Søndag 31. januar 2016

Lesetekster:

2 Mos 34,27–35 Det strålte av ansiktet hans

2 Kor 3,12–18 Moses la et slør over ansiktet

Evangelietekst:

Luk 9,28–36 Disiplene får se Jesu herlighet

I denne teksten oppheves hverdagen. Jord og himmel går over i hverandre, og historiens grenser utviskes; fortid, nåtid og framtid opptrer med en form for samtidighet. Teksten er grensesprengende i forhold til alminnelig erfaring, men samtidig har den også forbausende jordiske trekk. Side om side med transfigurasjon (Lukas bruker ikke verbet *metamorphoreá* men *eidós* som henspeiler på Jesu dåp, Luk 3:22, men se også Ex. 24:17) dvs. at ansiktet fikk «et annet utseende», visjonen om fortidige profeter, og en stemme fra himmelen, finner vi utsagn om søvn, frykt og forslag om hyttebygging. Det spektakulære og det alminnelige lever side om side. Teksten har klare lenker til beretningen om påskemorgen i Luk 24 og himmelfarten i Acta 1:9-11, men også til Lukas sine profetier om de siste tider da Menneskesønnen kommer i herlighet Luk 21:27. Forvandlingen av Jesus gir et gløtt inn i hva som skulle

skje i oppstandelsen og himmelfarten, men også i en framtid som ennå ikke er kommet. Nokså sikkert er også Jesu lidelse og død foregrepet, hans utgang/eksodus (vers 31), betyr sannsynligvis hans utferd fra livet dvs. død. Fortellingen er også innrammet av ord om Jesu lidelse og død i tillegg til varsler om lidelse død for hans etterfølgere. Samtidig peker nok ordet utgang på folkets eksodus fra Egypt, og minner oss igjen om Moses. Men her et nytt eksodus; utferd og nytt liv på jorden og i framtiden. Forvandlingen av ansikt og klær peker i samme retning: Vi er ved Guds trone, jamfør Esekiel 1:4 og 7, samt Daniel 12:6. Nåtiden bekreftes av både fortid og framtid. Jesus identifiseres som profeten som skulle komme i Deut 18:15 med omtrent samme ord som røsten fra skyen: «Hør ham»/«Ham skal dere høre på.»

I versene like før (26 og 27) har vi fått en antydning om hva som skulle skje. De tre disiplene hører tydeligvis med i den innerste sirkelen, se 8:51. At hendelsen skjer på fjellet knytter fortellingen sammen med henholdsvis Mose møte med Gud i Ex. 24:33-34 og Elia i 1. Kong. 19. At Jesus var på fjellet for å be ser vi også i 6:12. Bønnen peker også i retning av Jesu dåp. Lukas er eneste evangelist som knytter sammen dåp og bønn, og bønnen viser kanskje til Getsemane hvor det hos Lukas i tillegg opptrer noe ekstraordinært, en engel (Luk 22:39-46), selv om forskere ikke tror versene (43-44) er originale.

Det er knyttet stor diskusjon til hvorfor det nettopp er Moses og Elia som opptrer på fjellet. En kan se det som representanter for loven og profetene, men det er ikke overbevisende grunner for å tenke det. Elia var ingen skriftprofet. Enkelte har kontrastert de to historiske personene med Jesus. Moses døde (Deut. 34:5), Elia ble borte i skyen (2.Kong.2:11) Er de representanter for fortid og framtid? Uansett er det verdt å legge merke til at de opptrer sammen på den siste siden i GTS siste skrift; Malaki 4:4-6 hvor de settes i forbindelse med Guds avsluttende inn gripen i verden. Uansett: Jesus møter to av de aller største skikkelsene i tradisjonen på fjellet. Det må forstås som at noe helt nytt er i ferd med å inntre.

Røsten fra skyen peker tydelig tilbake på Jesu dåp (Luk 3:22). Gud er både åpenbart og samtidig skult. Igjen er det klare gammeltestamentlige paralleller fra tale fra fjell (Guds tale

til Moses på Sinai, Exod 19:16). Ordene fra himmelen er et ekko av Jesu dåp, men er nå rettet til disiplene. De forteller både hvem Jesus er – og at han skal lyttes til; «Hør ham». Uttrykket min elskede fra dåpen er endret til «utvalgte», trolig en allusjon til Jesaja 42:1.

Hva er det som blir åpenbart på fjellet? Hva er det vi får del i? Tre ekstraordinære ting skjer gjennom syn og hørsel: Forvandlingen av Jesu utseende, synet av de historiske skikkelsene og røsten fra skyen. Jesus kobles til fortid, nær framtid og fjern framtid. Han forbindes med håpet om nye tider. Disiplene og vi får et glimt inn i det ekstraordinære ved denne mannen. Samtidig peker beretningen trolig også på noe som var annerledes enn forventningen; Jesu lidelse og død.

Hendelsen på fjellet er spektakulær og annerledes enn fortellingene i den nære tekstlige konteksten. Konteksten består av ganske jordnære beretninger, selv om også noen av dem går langt ut over det normal erfaring skulle tilsi, ved at Jesus helbreder. Der griper det ekstraordinære inn i det ordinære. Men det er også tekster om det å være disippel, hva det vil koste og hva det innebærer, samt tekster som forteller om Jesu lidelse og død. Vår tekst er helt annerledes og minner om enkelte andre fortellinger hvor Lukas hvor kosmos trer inn i vår verden; fødsel, dåp, oppstandelse, himmelfart (og kanskje Getsemane). Likevel kan vi kanskje se tekstene som samme sak, bare uttrykt forskjellig: Noe helt nytt er i ferd med å slå inn i vår verden gjennom personen Jesus, tid viskes ut, framtid og fortid transenderes. Fysiske realiteter utfordres. Samtidig består verden likevel som den er, i alle fall tilsynelatende. Døden og lidelsen er fortsatt realiteter, ja tekstene dels proklamerer dels antyder Jesu lidelse og død.

Disiplene opptrer i vår tekst og i konteksten som uforstående, usikre, redde og umodne. Samtidig som tekstene er felles om å utfordre på det sterkeste på å høre, å følge, å velge og å lide for ham. Det blir dermed en svært tydelig kontrast mellom den guddommelige opplevelsen og disiplenes respons. Slik ender også historien: Disiplene tidde. Det var først siden de fortalte om dette. Og i de neste tekstene mislykkes de i helbredelse, de skjønner ikke hva Jesus sier, og de krangler om hvem som er størst. Det er med andre ord hverdag igjen. Kan-

skje ligger det en nøkkel til å forstå beretningen i denne kontrasten: Det ekstraordinære, guddommelige, gjennom Jesus er til stede i vår verden, har kommet til syne, men i glimt. I Jesus forenes fortid og framtid. Selv om det er en annen skikkelse enn det en hadde forventninger om; en person som lider og død, som setter barn foran, som helbreder en gutt og metter sultne. Denne personen er også en som Gud forvandler, som ledsages av engler og skikkelser fra historien og som skulle bryte dødens grenser.

Vi som leser eller hører dette i dag utfordres på en person som bokstavelig talt lyser mot oss i selve beretningen, styrket av et gjenskinn bak beretningen fra de gamle profetiene og personene i den fjerne fortid, og fra lyset i det som skulle skje Jesus i oppstandelse og himmelfart som ses retrospektivt i teksten, og til slutt fra lyset fra en framtid som ennå ikke er kommet for hverken forfatter av skriftet eller oss som leser og lytter. Det blir nok for smått å tenke kronologisk. Kronologien er i uorden. Her er det glimt av Guds framtid som trenger inn i historien og bekrefter personen Jesus. Det er et vakkert og overveldende lys, men selv her er den menneskelige faktor fullt til stede, og selv her antydes lidelse og død. Uansett er det i et glimt vi får se. Selv om Peter ved sitt forslag om å bygge hytter kanskje prøver å forlenge hendelsen. Men det blir med glimtet. Fjellturen avsluttes raskt. Og vi ser som i en gåte.

Rundt ham er det mennesker som prøver å følge ham. De er nokså vanlige. Det er lite spektakulært ved dem, annet enn at de er der, i alle fall en del av dem. Slik er det gjennom hele evangeliet. Men det som bærer denne gruppen er ikke uvanlige karakterer, dyp tro eller etisk høyverdighet, det er møte med en Jesus som snakker med dem, som agerer og som i enkelte tilfeller, som i vår tekst, viser glimt av noe som er helt annerledes. Kanskje er det samme sak; at Jesu ord, handlinger og de ekstraordinære hendelsene – alle peker mot det samme – en ekstraordinær nåde som har rammet jorden, en utvalgt Sønn. For oss lyder det: «Hør ham!»

Salmer:

99 Jesus från Nasaret går här fram/Jeesuse almetji livnie lea
103 Det finnes en dyrebar rose

96 Å Jesus, lat meg ljuset sjå
100 I dager og år skal vi vente
604 Jesus livets sol og glede
95 Herligste Kriste
482 Deg å få skode

Kilder:

Johnsen, Luke Timothy: The gospel of Luke. The liturgical press. Collegeville, Minnesota 1991.

Nolland, John: Word biblical commentary. Luke 9:21-18:34, Word books. Dallas, Texas 1993.

Stig Lægdene
rektor Kirkelig utdanningscenter nord (KUN)
stig.laegdene@kun.uit.no

Samefolkets dag

Samefolkets dag – Lørdag 6. februar 2016

Lesetekster:

2 Mos 3,1–6 Moses og tornebusken

Apg 2,1–12 Pinsedagen

Evangelietekst:

Joh 21,9–13 Jesus møter disiplene

Samefolkets dag markeres 6. februar hvert år i Russland, Finland, Sverige og Norge. Denne datoen i 1917 ble det første samlende møte for samer holdt i Trondheim. Det kom samer fra både Sverige og Norge til møtet. Neste år markeres 100-årsjubileet for dette møtet, og vi regner med at det også vil være en sterk kirkelig markering. Det hører med til historien at møtet i 1917 ble holdt i Metodistkirken i Trondheim.

Siden 2004 har dette vært en offisiell flaggdag i Norge. I de siste årene er det mange menigheter som markerer dagen. Den kirkelige markeringen anbefales holdt på selve dagen, eller i tilknytning til gudstjenesten på nærmest tiliggende søndag (7. februar).

Samene er et urfolk i Norge. Dette gir samfunnet spesielle oppgaver, og det gir også kirken et spesielt ansvar. Allerede i 1990 ratifiserte Norge «ILO-konvensjon nr 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater». En hovedsak her er urfolks rett til

å bevare og videreutvikle sin egen kultur, og myndighetenes plikt til å treffe tiltak for å støtte dette arbeidet. Dette innebærer en «anerkjennelse av urfolks ønske om å opprettholde og videreutvikle sin egen identitet, språk og religion, innen rammen av de statene de lever i. Konvensjonen har videre bestemmelser om blant annet landrettigheter, sysselsetting og arbeidsliv, opplæring, trygd og helse.» (sitat fra Regjeringens nettside <https://www.regjeringen.no/no/tema/urfolk-og-minoriteter/urfolkryddemappe/ilo-konvensjonen-om-urfolks-rettigheter/id487963/>)

I dagens bønn denne dagen ber vi for samefolket, og for alle folkeslag om «et verdig liv i rettferd og fred». Prekenteeksten på samefolkets dag i 2016 er hentet fra Johannevangeliets siste kapittel og er siste del av beretningen om Peters fiskefangst. Joh. 20 har en avslutning av evangeliet i v. 30-31. Derfor er det grunn til å tro at kapittel 21 er kommet til senere, og er utformet i kretsen av Johannes' disipler.

Det var Simon Peter som trakk garnet i land, og 152 store fisk var vesentlig mer enn vanlig. Så mange at det nok opplevdes som et under både for Simon Peter og de andre fiskerne. Denne underfortellingen fortsetter med at Peter kalles: «Fø lammene mine, vær gjeter for sauene mine, fø sauene mine» Og til slutt: «Følg meg!»

Underne i NT er sterke uttrykk for Guds skapervilje. Ikke bare at han har skapt jorden, men han kan også, når han vil, gripe inn overfor naturens lovmessighet og utføre handlinger som sprenger fornuftens ramme.

Det ble mye mer fisk enn ventet. Gud metter sitt folk.

Men så, ved bålet, ser det ut for at det blir noe bortimot et sakramentalt måltidsfellesskap. Disiplene får et møte med den hellige Gud her ved bålet.

Det kan nok gi noen hver gode assosiasjoner til måltid ved bålet. Personlig har jeg mange gode minner fra turer med svigerfar på Finnmarksvidda i august. En multetur innebar alltid at det skulle lages bål. Kaffen ble kokt på bålet. Brøds-kivene som var med hadde vanligvis ikke pålegg. For det var de nyplukkede multene som skulle på skiva – gjerne sammen med litt medbragt sukker. En sterk opplevelse av Guds skaper-

kraft, og av Guds hellighet i det ganske så alminnelige: et bål når man er på bærtur. Vi fikk nyte Guds gode gaver, like etter at de var høstet.

Det kan være gode grunner til å bruke samefolkets dag i år til å minne oss om at Gud har skapt vår klode , og at det er han som bringer fram jordens grøde. Noen ganger langt mer enn vi kan vente, men alltid med den hellighet som er hos ham. Møtet med det som han har å gi er et møte med det hellige, og dermed med den hellige.

Vi teologer er opplært til at panteisme er i strid med vår kirkes lære. Det skal vi selvsagt holde fast på. Vi tilber skaperen, ikke skaperverket. Men kan det tenkes at vi til tider er så redde for troen på at skaperen er ett med det skapte, at vi glemmer helt at «Jorden og det som fyller den, hører Herren til» (Salme 84, 1)? Jordens, skaperverkets hellighet blir lett satt til side i vår tid. Kan dette være noe av forklaringen på at vi overforbruker og ødelegger den jordkloden som vi selv er en del av – og som vi har et gudgitt ansvar for å ta vare på? Disiplenes måltid ved bålet sammen med den oppstandne Jesus, ble et hellig møte der Guds hellighet framtrer både ved det at de er sammen med Jesus, og at de får ta del i de guddommelige gavene.

Her har vi mye å lære av verdens urfolk, og hos oss er det hos samene det er kortest vei for å finne denne lærdommen.

Tips til forkynnelsen denne dagen:

a) Det alminnelige(en fisketur) blir til et møte med Guds hellighet. Jesus bygger ei bro mellom det vanlige og det hellige. Mer himmel på jorda (fra Kirkens visjonsdokument fra 2014).

b) Gud har makt til å gjøre under.

c) Skaperverket har fått del i Guds hellighet. Gud har skapt oss til å leve nær og i harmoni med det han har skapt.

d) Vi må gjerne benytte anledningen til å minne hverandre om de samiske tradisjoners verdi, ikke minst i å lære oss om skaperverkets uendelige verdi.

I Norsk salmebok 2013 er det 15 salmer på hver av de 3 samiske språkene. Denne dagen er en gylden anledning til å bruke noen av dem. For eksempel: nr. 293, 384, 758 (nordsamisk), 370 (lulesamisk), 439, 241 (sørsamisk).

Olav Øygard

Biskop i Nord-Hålogaland bispedømme

Fastelavnssøndag

Fastelavnssøndag – Søndag 7. februar 2016

Lesetekster:

Jes 52,13–15 Herrens lidende tjener

1 Tim 2,1–6a Løsepenge for alle

Evangelietekst:

Luk 18,31–34 Se vi går opp til Jerusalem

Denne tekstgjennomgang har vært trykket tidligere i nummer 8, 2012 av Nytt norsk kirkeblad.

Det er fortellingsteksten fra Markus for denne søndagen som har mest spenn i seg. Den har to dimensjoner som Lukas teksten mangler; dialogen mellom Jesus og Peter og Messiashemmeligholdelsen som er spesiell for Markus. Jeg tar derfor utgangspunkt i fortellingsteksten.

Messiashemmeligholdelsen

Påbud om å holde hemmelig hvem Jesus egentlig er, finner vi både i kap 1,25 og 7,36 i tillegg til 8,30, men det er i kap 9,9 poenget blir tydelig; først etter Jesu død og oppstandelse skal Jesus forkynnes som Messias, Guds Sønn, Guds Hellige. Det er offiseren i kap 15,39 som erkjenner at Jesus er Guds Sønn – disiplene var redde (16,8).

Hva kan dette brukes til i forkynnelsen? I følge den tyske teologen William Wrede, som utga boken *Das Messiasgeheimnis in den Evangelien. Zugleich ein Beitrag zum Verständnis des Markusevangeliums* i 1901, stod to ulike teologiske tankegangar opp mot hverandre også før Markus skrev evangeliet; korsets/lidel-

sens teologi og herlighetsteologien. Jesu guddomme- lighet kan ikke forstås ut i fra underne og miraklene, men ut i fra lidelse, død og oppstandelse. Vil man bare forstå Jesu guddommelighet ut i fra mira- klene, blir frelsen billig og løsrevet fra virkeligheten, diakonien faller bort.

Dette er noe forenklet beskrevet, men det kan være et poeng å under- streke den virkelige lidelse og død. Dette som skal komme – i påsken altså – er ikke et «liksom teater», men i aller høyeste grad virkelig. Gud er blitt menneske, menneske lider og kjem- per, seieren/frelsen er ikke billig og lett kjøpt.

Dialogen

Dialogen mellom Jesus og Peter er kort, men den svir. Sjeldent er Jesus sitert så skarpt. Korsets/lidelsens teologi er utenkelig for Peter. Han irettesetter Jesus. Men Jesus setter ham ettertrykkelig på plass: «Vik bak meg, Satan! Du har ikke tanke for det som Gud vil, bare for det som mennesker vil.» Hva disiplene hadde sett for seg får vi vel egentlig ikke vite, men at det skulle føre til utstøtelse og død (og oppstandelse – noe de vel ikke helt kunne se for seg...), hadde de åpen- bart ikke tenkt. Dialogen starter med at Jesus spør hvem folk sier at han er, og etter å ha henvist til andre som mener han er døperen Johannes (som var halshugget) eller Elia eller en annen av profetene (altså en reinkarnasjon!), er det Peter som høytidelig bekjenner at Jesus er Messias!

Her er det vel mulig å finne gjenkjennelse for noen og enhver: Vi vil vel helst følge Jesus for å bli lykkelige – ikke for å lide og bli utstøtt!

I fortsettelsen snur Jesus alt på hodet. Den som vil berge livet, vil miste det osv. Det er jo nokså radikalt og vanskelig å formidle inn i velferds-Norge. Å ta sitt kors opp – ikke Jesu kors, altså – er en billedbruk som for meg ble noe ødelagt i oppveksten, ødelagt av forkynnere som knyttet dette til et standpunkt (Jeg tror på Jesus! – egentlig som Peter...), men lot være å knytte det til rettferdighet og likeverd. Med andre ord; det handlet bare om å være utvalgt, spesiell, berge seg selv.

I dag vil jeg knytte det å ta sitt kors opp til diakonien, til evange- liet formidlet i handling for rettferdighet, kampen for skaper- verket, nestekjærlighet og omsorg for medmennesker. Det er en måte å knytte det guddommelige til det menneskelige, til den

virkeligheten vi lever i.

Herlighetsteologi - Korset/lidelsensteologi

Herlighetsteologien har stor medvind rundt omkring i verden. Jeg tenker det er et problem fordi mennesker lures til å tro at man oppnår lykke og velstand bare man tror rett og nok. Nettopp slik Peter gjorde. Han proklamerte Jesus som Messias med høy røst! Jeg vil mene at man ikke kan ta Jesus til inntekt for den type teologi. Markusteksten vår kan brukes til å motvirke denne herlighetsvinden, men hva er så alternativet? Hvordan kan man forkynde relevant om å ta sitt kors opp?

Kanskje vi må ta en titt på miraklene (for eksempel Den blinde i Betsaida - rett før vår tekst) igjen, ikke som bevis på Jesu guddommelighet, men som forbilde for diakonien; at det guddommelige blir inkarnert i den virkeligheten vi lever i.

Den blinde ser, men Peter – den store lederen – skjønner ingenting?! Den blinde kunne se mennesker – Peter så bare det guddommelige som han forestilte seg høyt hevet over vår virkelighet.

Nå går det vel egentlig ikke an å forstå inkarnasjonen, men en rettesnor kan være at man alltid må si noe om det menneskelige når man uttaler seg om det guddommelige. Det må være en sammenheng mellom vår virkelighet og Guds virkelighet. Guds rike er iblant dere, sa Jesus. Var det noe sånt han mente?

Fastelavn

Denne søndagen er jo midt i klimaks av karnevalstiden – carnevale; farvel til kjøttet – pussig at dette skjer når Gud er i ferd med å la seg inkarnere! Nå kan vi ikke måle oss med katolikkenes feiring, men vi har da noen tradisjoner man kan trekke fram på en slik søndag. Fastelavnsboller og fastelavnsris. Vær forsiktig med fastelavnsris! Det er jo søtt, men det stammer fra en skikk som skulle fremme fruktbarhet. Hvis barna begynner å spørre, må man i alle fall være klar til å forklare alt om byen og blomsten!

Steinar Eraker

prest/rådgiver i Kirkens bymisjon, Oslo

steinar@web.de

Askeonsdag

Askeonsdag – Onsdag 10. februar 2016

Lesetekster:

Jes 58,4–10 Den rette faste: å bryte åk

Apg 13,1–4;14,22–23 Paulus og Barnabas sendes ut

Evangelietekst:

Mark 2,18–20 Fest eller faste

Dagen

Askeonsdag innleder kirkens fastetid. Det er førti dager til påskedag når søndagene fratrekkes. Førtidagers-fasten er kjent fra slutten av det fjerde århundre og var tiden da katekumenene forberedte seg til påskenattens store dåpsfest. Fastetiden var en overgangstid der den udøpte gjorde seg kjent med den økumeniske tro og kirkens fellesskap for så i dåpen å gjennomleve Kristi død og oppstandelse og gå over fra mørke til lys, fra fødselen med døden som slutt punkt til den nye fødsel med deltagelse i den nye skapelse inn i evigheten. Menigheten fulgte katekumenenes fastevandring og tok etter hvert selv del i den som en erindring om sin egen vandring frem til dåpsdagen. Fastetiden var derfor en tid for påminnelse om dåpens handling og realitet, det kristne livets grunnleggende handling.

Tallet 40 har stor symbolverdi i den jødisk-kristne tradisjonen.

Syndefloden varte 40 dager og netter, 40 dager varte Elias reise til Horeb og Moses var 40 dager på Sinai fjellet for å få Guds lov. Israelsfolkets ørkenvandring varte i 40 år og Jona profeterte Ninives undergang i 40 dager. 40 dager varte Jesu opphold i ørkenen og kamp med ondskapens hærfører.

Tallet 40 står derfor i vår tradisjon for Overgangstid. Det markerer endring og ny virkelighet, tallet 40 uttrykker at en ny virkelighet fremkommer etter en tid med prøvelser og kamp mot destruksjon og ødeleggelse. Det er tiden for oppgjør og for håp om at en annen virkelighet er mulig og vil komme til oss. Askeonsdag er altså første dag i overgangstiden frem mot Kristi oppstandelse. Aske er i religionshistorien et vanlig bilde for det jordiske livets forgjengelighet, kjent blant israelitter, egyptere, grekere og arabere. I tusen år har kirken markert askeonsdag ved å brenne palmebladene fra forrige års palmesøndag og bruke asken til å tegne korsets tegn på pannen til de deltagende. Slik forbindes asken med Jesu død og oppstandelse og dåpshandlingen. Aske og vann er et vel kjent gjødningsmiddel for å skape fruktbar jord, askeonsdagen bærer derfor i seg påminning om vårt livs endelighet og om den kristne troens håp om en ny himmel og en ny jord .

Den rette faste

Askeonsdagen dynamikk mellom kors og oppstandelse, lidelse og seier, dåp og handling, bot og håp er der fastetidens førti dagers pilegrimsvandring beveger seg.

Den rette faste er derfor hele tiden en reise for å søke større erkjennelse i menneskeheten og skaperverkets bundethet til destruksjon, urettferdighet og ondskap, og mest krevende av alt, ens egen delaktighet i destruksjonens fremtredelsesform i vår verden. Det er en reise mot Kristi kors i vår tid og vår virkelighet. Dette er en reise innover i ens eget liv og en reise utover for å se den andres liv. En rett faste kan derfor ikke bety å isolere seg fra verdens virkelighet og avstå fra å lese aviser eller være koblet til internett. Tvert om vil faste innebære å tørre å dvele ved nyhetsbildets ufattelige mengder av fortellinger om andres lidelse og nød og fortvilelsen over egen delaktighet og manglende motstandskraft.

Ikke minst i vårt overflodssamfunn, der forståelsen av eget

ansvar for andres nød er begrenset og til tider et tabu – ikke minst synlig i måten klimaendringene omtales og oljefondets ressurser oppfattes på, er denne botens reise en nødvendig del av fastetidens prosess.

Men fastetiden har også hele tiden i seg en annen reise der en leter etter tegn på Guds gode skapervilje og livets stadige gjennombrudd i destruksjonens virkelighet. Også denne reisen er en reise innover i sine egne erfaringer av Gud i stillhet og i dypet av en selv – og en reise utover der Guds livskraft kan gjenfinnes i mennesker og skaperverk. Slik spores den Oppstandne Kristus i vår virkelighet og vår verden.

Fastholder vi fastetiden som en dåpsvandring fremtrer sakramentene som fastevandringens omdreiningspunkt. I dem finner vi alt fortettet i sansbare elementer. Men det vil være en grov gjentakelse av ursyndens innkrøket i oss selv dersom fastetiden ble begrenset til en reise i sakramentenes mysterium, så nødvendig dette enn er. Reisen i sakramentenes mysterium bringer oss ut til møtene med den korsfestede og oppstandne utenfor kirkerommet, i verden.

Fastetidens vandring kan derfor ikke nøye seg med observasjon av død og oppstandelse. Fastetidens vandring må inkludere deltagelse i kampen mot ødeleggelse og for liv og kjærlighet. Det er slik dåpens fellesskap med den korsfestede og oppstandne leves. Fastetiden er en tid for handling med undertrykte, sårede og lidende mennesker og sjeler. Den rette faste er å være med å gjøre Gudsrikets nye virkelighet kjennbart tilstede i verden – i samfunnet vi lever i. Den rette faste må derfor være å delta i samtidens kamp for «sette undertrykte fri og bryte hvert åk i stykker, å dele sitt brød med sultne og la hjelpeløse og hjemløse komme i hus. Du skal se til den nakne og kle ham, du skal ikke snu ryggen til dine egne» slik Jesaja uttrykker det i dagens gammeltestamentlige lesning og som vi finner gjenklang av i den store domscenen i Matt 25, 31ff. I det perspektivet er den rette faste tjeneste for mennesker i nød, å tjene den korsfestede og oppstandne og slik komme til Ham og være sammen med Ham.

Prekenteeksten

Prekenteeksten er en av de fem konfliktfortellingen Markus har i begynnelsen av sitt evangelium. De markerer at Jesus bringer inn en ny virkelighet annerledes enn den eksisterende religiøse og sosiale orden, beskyttet av samtidens ledere. De markerer overgangen fra den gamle Gudspaktens bundethet til et folk og et sted, til en ny pakt eller tid der Gudsrikets universalitet, bundet til Jesus selv, avdekkes.

Mens fariseerene overvåket en asketisk faste knyttet til bot for folkets synder og påminnelse om utdrivelsen av Eden og eksilet i Babylon, forkynte Johannes en enda mer radikal aske som forberedelse til Guds komme til dom.

Men Jesu disipler fastet ikke, de festet med utstøtte slik fortellingen før dagens tekst viser. Folket som brud, som venter på Gud, brudgommen, er et klassisk uttrykk for relasjonen mellom Gud og folket. Ved å bruke bryllupssymbolet slik han gjør, identifiserer Jesus seg med Gud selv. Jesus bringer ikke nye regler eller religiøse ritualer, han bringer en ny virkelighet, en ny skapelse, han er oppfyllelsen av folkets håp og lengsler.

I kirkens tradisjon har denne teksten vært brukt til å begrunne en asketisk fastepraksis siden det siste leddet i siste setning –«..(brudgommen blir tatt fra dem), og på den dagen, da skal de faste». Asketisk faste hører da til tiden etter Jesu himmelfart, med den funksjon å minne oss på Jesu lidelse og kamp for oss. Jeg har stor respekt for denne tradisjonen, den gjenspeiles også i dagens lesning fra Apostelgjerningene. Dette må gjerne være en del av vår fastevandring, ikke minst i en tid da vi trenger kroppslige uttrykk for dåpslivets fellesskap med den korsfestede og oppstandne og slik fysisk uttrykke tilhørighet til alle dem som har gått foran oss, helt fra Barnabas og Saulus.

Men dersom vi fastholder at faste er overgangstid til en ny virkelighet der fasten skal bære bud om den nye tidens virkelighet, er den kristne faste å bringe våre liv på linje med denne nye skapelsens virkelighet.

Det begynner med å ta inn over seg at Jesu vei til oppstandelse gikk gjennom dom og død. «Det skal komme en tid da brudgommen blir tatt fra dem» sier Jesus og peker frem mot den dramatiske konfrontasjonen med ondskap og destruksjon

som skjedde i hans lidelse og død.

Det fortsetter med å erkjenne ens egen del i ondskapens virkelighet.

Og det fullendes i å delta i kampen for den nye skapelsens virkelighet i vår verden. Faste handler om å leve det kommende Gudsrikets virkelighet, dåpens virkelighet av nåde, rettferdighet og fred. Den rette faste er derfor å fremme og delta i fellesskap mer enn å søke ensomhet, den rette faste er å se etter den andres liv mer enn å se inn i seg selv. Det rette faste er først og fremst å tjene Gud og Den oppstandne Herre ved å tjene mennesker.

«La oss faste både legemlig og åndelig, brødre, idet vi løser hvert et urettferdig bånd, la all motvilje mot å forandre seg fare, la oss rive sund hvert et urettferdig skriv, la oss gi brød til de sultne, og ta inn de fattige og hjemløse i vårt hus, da vil vi motta stor miskunn fra vår Here». En stikir (kort sunget tekst mellom vers i en bibelsk salme) fra Ortodoks Bønnebok (s.190)

Til prekenen

Prekenen må tørre å fastholde nødvendigheten av å erkjenne deltagelse i destruksjonen. Dette kan ikke minst i vår overflodstid anses av mange, også i kirken, som en kristen anakronisme. Jens Bjørneboes dikt *Mea Culpa*, eventuelt deler av det, sprenger en slik indrekirkelig språkbruk, og kan anvendes. Vår velstands avhengighet av forbruk av fossil energi med påfølgende klimaendringer og ødeleggelse av folks levekår, kan brukes til å illustrere vår bundethet fra fødsel til grav til urettens strukturer.

Materiellet i Kirkens Nødhjelps fasteaksjon vil bringe konkrete fortellinger om håp og livskraft, og dessuten konkrete handlingsalternativer.

Til liturgien

Siden gudstjenesten denne dagen som oftest er en kveldsgudstjeneste, kan det overveies om den bør ha form av en skriftemålgudstjeneste.

Dersom en ikke har palmeblader fra i fjor, kan en anvende døpefontens vann alene som middel for korstegn på pannen, det vil bringe forbindelsen til dåpen tydelig frem. Forutsetter

nok at prekenen skaper broen mellom faste og dåp slik at folk har mulighet til å erkjenne sammenhengen. Regnbuestaken fra Kirkens Nødhjelp kan brukes for å markere en start på fastetiden med lystenning.

salmer:

Bot og skriftemål:

Nr 407: Gud græt

Nr 404: Slik som eg var

Nr 599: Kristus du er alt mitt håp

Dåp:

Nr 589: Sov, du lille, sov nå godt

Nr 594: Kvite klede, himmelklede

Tjeneste:

Nr 732: På veiene ute i verden

Nr 733: Gjør meg til redskap for din fred

Nr 735: Gud i en tid

Nr 740: Eit lite barn voks opp til mann

Litteratur:

Denis McBride: *The Gospel of Mrk – A reflective Commentary*. Dominican Publishing 1996

Megan McKenna: *Lent. Reflections and Stories on the Daily Readings*. Orbis 1996

Ortodoks Bønnebok. Solum 2002.

Georg Schwikart: *40 tage für die Seele*. Güthersloh 1999

Tom Wright: *Lent for everyone*. Mark. SPCK 2012

Atle Sommerfeldt

Biskop, Borg

as747@kirken.no

Hos Gud i hans nød

1. søndag i fastetiden – Søndag 14. februar 2016

Lesetekster:

2 Sam 12,1–10 Natan og David

Hebr 5,7–9 Jesus bad med høye rop

Evangelietekst:

Matt 26,36–45 I Getsemane

Denne tekstgjennomgang har vært trykket tidligere i nummer 1, 2013 av Nytt norsk kirkeblad.

Fastetiden innledes med fastelavns- søndag og askeonsdag. Første søndag i fastetiden har vi for oss den kjente fortellingen om Jesus i Getsemane. Med det er vi rett inne i faste- og påsketidens store drama. Det er en visuell og dyster beretning som antyder flere tema; kampen om kallet, troskap og etterfølgelse, utholdenhet og fasthet.

Jesus i Getsemane

Narrativet er like enkelt som spenningen er fortettet: Etter påskemåltidet og innstiftelsen av nattverden går Jesus og disiplene til Oljeberget. De kommer til Getsemane-hagen, og Jesus ber disiplene våke med ham mens han ber. Tre ganger

kommer han tilbake og finner dem sovende. De maktet ikke å følge den enkle oppfordring. De er tilsyne- latende uberørt av den surreale dramatik som foregår i Jesu bønn.

Teologisk sett reises en rekke krevende perspektiver i denne teksten. Jesus ber til Gud, og han ber for seg selv. Han ber for den situasjon han står i og den gjerning han skal gå inn i. Hva vet han om den? Han legger sin egen vilje til side, og lar Guds vilje få råde – selv om den fyller ham med gru, sorg og smerte. Hvordan skal vi forstå denne fortellingen? Hva tenker Jesus egentlig, hvor- dan forstår han seg selv og sitt oppdrag? Og hva formidler denne fortellingen til den som hører?

Inkarnasjonen

Uten læren om Kristi to naturer, som ble formulert på kirke- møtet i Kalkedon i 451, blir denne fortellingen bare banal og komisk. Hvis Jesus er Gud, hvordan kan han da føle smerte eller ubehag eller uvisshet eller sorg eller redsel? Kjenner han på dette, da er han ikke Gud, men bare et menneske. Men hvis Jesus bare er et menneske blir bønnen et uttrykk for en fanati- kers blinde autoritetstro; Det han ikke selv vil eller forstår, det går han inn i. Plikten til kallet ender i selvutslettelse – boksta- velig talt.

Ordet ble menneske, hørte vi juledag. Men hvordan forstå den samtidige, historiske sameksistens av Ordet og mennesket? Og hva får det til konsekvens?

Kirkefedrene i Kalkedon beskrev Jesus om sann Gud og sant menneske i hvem de to naturer ikke sammenblandes, ikke forandres, ikke deles og ikke atskilles. Jesus er på en og samme tid både fullt og helt Gud og fullt og helt menneske. "Ordet" og "mennesket" har en personlig skikkelse. Jesus er "Guds ord i person".

Tonaturlæren er et av de kristologiske paradokser. Forsøk på å forklare og beskrive utover det faktum at to motsetninger er tilstede i den samme person, ender lett i håpløs spekulativ metafysikk. Det har det vært mye av, også i luthersk teologi – kanskje også hos Luther selv? For Luther var tona- turlæren og den gjensidige utveksling av egenskaper mellom de to naturer innen den ene person (*communicatio idiomatum*) et vesentlig teologisk premiss for forståelsen av Kristi legemlige nærvær i

nattverden. For Luther handlet det selvsagt om Kristi guddom og Guds nærvær i verden.

Å fastholde tonaturlæren handler ikke om en invitasjon til metafysikk. Det handler om hvordan vi kan tenke oss at Jesus viser oss Guds nærvær. Fortellingen om Jesus i Getsemane gir oss et bilde av Gud – et Gudsbilde – som er av en helt bestemt karakter. Med læren om Kristi to naturer som forståelsesraster blir fortellingen om Jesus i Getsemane til et fortettet uttrykk for den lidende Gud. Den Gud som viser seg i Jesus i Getsemane er en lidende Gud, en gudløs Gud, en forlatt og en- som Gud. Tonaturlæren er i denne sammenheng ikke metafysisk spekulasjon, men korsteologi.

Den lidende Gud

Mange har skrevet innsiktsfullt om dette. Ikke minst Dietrich Bonhoeffer. De fleste vil kjenne hans opptegnelser fra fengslet, utgitt under tittelen "Motstand og hengivelse" (Sitatene nedenfor er fra den første norske utgaven, Oslo 1959). Influert av Barth som han var, men likevel på en helt annen måte enn ham, setter han opp forskjellen på kristendom og religion i diktet "Kristen og hedning":

*Mennesket søker Gud i sin nød,
trygler om hjelp om lykke og brød,
om frelse fra sykdom, skyld og død.
Slik gjør de alle, hedning som kristne
(s.209)*

Dette er det religiøse mennesket, det menneske som ut fra sin egen situasjon søker til Gud for å finne frelse, glede og trygghet. "Religiøsiteten viser det mennesket som er i nød, hen til Guds makt i verden. Gud er en deus ex machina" (s.206). Det religiøse mennesket streber ikke bare mot Guds majestatiske allmakt og etisk fullkommenhet, men løper også ut og bort fra verden, og dermed også ut og bort fra sin neste. Han søker å finne Gud der hvor livet slutter.

Der hvor Barths kritiske kontraposering av kristendom og religion ender i en åpenbaringspositivisme som igjen gjør mennesket til et religiøst strebende vesen, fastholder Bonhoeffer

fer kristen- dom som både ikke-religion og dennesidig (verds- lig). Hvor Barth som kjent ikke hadde noe syn for tanken om den skjulte Gud, er Guds skjulthet en bærebjelke for Bonhoeffer.

Det er en radikal kors-teologi Bonhoeffer plederer, og den finner sitt ypperste uttrykk nettopp i Getsemanefortellingen. ””Så klarte dere ikke å våke med meg en eneste time?” spør Jesus i Getsemane. Det er det motsatte av alt det et religiøst menneske venter av Gud” (s.207).

*Mennesket søker Gud i Hans nød,
finner Ham utskjelt, hjemløs og uten brød,
knuget av synder, svakhet og død.
De kristne blir hos Gud i Hans nød.
(s.210)*

Livet i verden - Jesu to bønner

Gud er i nød. Det er situasjonen i Getsemane. Fortellingen om Jesus i Getsemane er en fortelling om bønn. Mer presist er det en fortelling om to

bønner – bønnen til Gud og bønnen til medmennesket.

”Våk med meg”, ber Jesus sine ven- ner. Den korteste og samtidig mest sår- bare bønn et menneske kan rette til et annet: vær hos meg! Gi trøst, styrke, håp og mot, ikke ved ord, makt og vold- somme tiltak, bare ved nakent nærvær. Avkledd og maktesløs er dette det siste vi kan si: Våk med meg! ”Vårt liv som kristne kan i dag bare bestå av to ting: å be og å gjøre det som er rett blant men- neskene” (s.176f), skriver Bonhoeffer, og fortsetter: ”Mennesket blir kalt til å lide med når Gud lider over den gud- løse verden” (s.207).

Det kristne liv er å våke og be – ikke med lukkede øyne å foldede hender – men med åpne øyne og utstrakte ar- mer. Det kristne livet er solidaritet med de lidende, med de sørgende, med de redde, med de ensomme. Omvendelsen til Kristus er ikke å vende seg bort fra det menneskelige og bort fra verden, men å vende seg mot verden og ”la seg rime med inn på Jesu Kristi vei, inn i den messianske gjerning som pågår” (s.208).

Bønnen til Gud

Jesus ber sine venner våke, og han ber til Gud om nærvær og styrke. Blir han hørt? Ikke av disiplene. De sovnet.

”Den Gud som er med oss, er den Gud som overlater oss til oss selv”, skriver Bonhoeffer, og refererer til Jesu rop fra korset (Mk 15, 34) (s.205). Det er en motsigelsesfylt tankerekke Bonhoeffer lanserer, når han skriver om at vi lever med og for Gud uten Gud. Det myndige menneske lever uten ”arbeidshypotesen Gud”, uten Gud som tankemessig premiss eller moralsk grunn. Men det myndige og troende menneske lever også med Guds nærvær i denne gudløshet.

”Det er ikke den religiøse handling som gjør en til kristen, men det å ta del i Guds lidelse midt i verdens liv” (s.208). Men å ta del i Guds lidelse er å leve for og overfor Gud, likevel ”autonomt” og alene. ”Overfor og med Gud lever vi uten Gud. Gud lar seg fortrenge fra verden og korsfeste. Gud er avmechtig og svak i verden, og nettopp og bare slik er han med oss og hjelper oss” (s.205).

Fortellingen om Jesus i Getsemane formidler et bilde av Guds handling i Kristus. Den formidler også en trøst til den troende om Guds nærvær på tross av lidelse og forlatthet. Et bud om tillit til Gud under alle forhold. Og et kall til å våke med vår neste, ta del i hverandres situasjon, og på den måten tjene Gud.

”Å tro lærer man først når man lever fullt ut i det dennesidige, dvs. midt i alle oppgaver, problemer, i medgang og motgang, i erfaringer og rådløshet. Først når man har gitt opp å bli til noe ved egen kraft – hva enten det er en helgen, eller en omvendt synder, eller en kirkemann (en såkalt geistlig personlighet!), en rettferdig eller urettferdig, en syk eller en frisk – da først kaster man seg helt i Guds armer. Da tar man ikke lenger sine egne lidelser høytidelig. Da er det Kristi lidelse i verden det dreier seg om. Da våker man med Kristus i Getsemane, og det mener jeg er tro. Det er ”metanoia”, og slik blir vi menneske og kristen” (s.211).

Christopher Solbakken
Generalsekretær i Bispemøtet
cso@kirken.no

Kom, alle tørste, kom til vannet

2. søndag i fastetiden – Søndag 21. februar 2016

Lesetekster:

Jes 55,1–7 Søk Herren (prekentekest)

2 Kor 6,1–10 Tålmodighet i tjenesten

Evangelietekst:

Luk 13,22–30 Den trange dør

I de ortodokse kirker har vår prekentekest for 2dre søndag i fasten en helt spesiell plass i de liturgiske året. Den har da ingenting med fasten å gjøre, men leses hvert år når det er tid for å minnes Jesu dåp – teofanien. Dette er også den store dagen for vanninnvielse, og selv om vann kan innvies året rundt gjøres det med litt ekstra oppstandelse akkurat denne dagen. Et velkjent eksempel er den berømte isbadingen blant russisk-ortodokse prester. Da lager de hull i isen på en innsjø, kaster et trekors uti og kappes om å svømme raskest ut til det.

De ortodokse leser dog litt flere vers enn hva vi har fått angitt i vår tekstbok, og det er gode grunner til å utvide lesningen frem til vers 13 for oss lutheranere også.

Det er gjengs oppfatning at Jesaia 40-66 ble skrevet rett før og rett etter det babylonske fangenskap, og det er nettopp babylonerne det harseleres over i kapittel 55s første vers. I følge

Walter Brueggemann fremstiller profeten seg selv nærmest som en gateselger som ønsker å gi bort Yahwehs gaver, og man kan i dette lese en kritikk av den næringsfattige maten man måtte betale dyre dommer for i Babylon. Heller kan man få Yahwehs fete retter servert uten vederlag. Denne mat-metaforen kan man naturligvis gjøre meget utav i en preken, all den tid Jesus er livets brød, men det som ligger og syder under overflaten her er kanskje mer det skarpe skillet mellom den dødsdømte livsførse-len i Babylon og den livgivende hjemkomsten til Israel.

Nå kunne man blitt fristet til å bli moralistisk der oppå på prekestolen, men i vers tre minner profeten oss om Gud vil slutte en evig pakt med oss, og at hans godhet mot David står fast. Guds løfte er sterkere enn vår syndefullhet, og her er det mye rom for å snakke om nettopp Guds løfter. Løftene er også viktige for å understreke enheten i Det gamle og Det nye testamentet, for er ikke løftet i 55,3 rett og slett godt nytt? Det glade budskap er ikke en avisforside, men et løfte. Omtrent slik formulerte teologen Robert Kolb seg, og nettopp derfor egner denne prekenteksten seg svært godt til å løfte frem Evangeliet i Jesus Kristus.

Vers 4 er for oss kristne også vanskelig å lese på noen annen måte enn kristologisk når vi leser det innenfor gudstjenestens rammer. Vi vet at det Jesus som Yahweh satte til hersker og fyrste over alle folk, og dermed trer det frem en overskridende enhetstanke i vers 5. Man skal, etter min mening, være varsom med å dra dette verset i altfor sosiopolitisk retning, men det er opplagt at det av oss skal leses som en påminnelse om at vi alle er søsken. Så får det være opp til hver enkelt predikant om man vil lese det som søsken i kraft av skaperverket, eller søsken i kraft av dåpen og troen.

«Søk Herren når han er å finne, kall på ham når han er nær». Slik står det i vers 6, og da er det all mulig grunn til å velge Hovlands «I dag, om du får høre Guds røst» (964) som gradualesalme denne søndagen. For Israel betød dette verset at de skulle svare på Yahwehs kall og dra hjem til Israel og leve i pakt med hans ord, og ikke minst var det en oppfordring om å stole på ham. Vers 7, som er det lesningens siste vers, legger opp til at her skal man snakke om tilgivelse for den som vender om til Herren. Brueggemann hevder at det med «Den urettferdi-

ge» ikke menes de onde eller ulydige, men de som fant behag i babylonernes levevis som slett ikke ønsket å vende nesen mot Israel igjen.

Nå er fasten en tid for ettertenksomhet og selvransaking, og derfor er det kanskje ikke så dumt at strek trekkes allerede etter vers 7 denne søndagen. Men, som nevnt ovenfor, er det gode grunner til å fortsette lesningen kapitelet ut. Særlig tenker jeg det gjelder hvis det er dåp i kirken du skal predike denne søndagen. Vers 10 og 11 er nemlig sentrale i luthersk sakramentslære, og Melanchthon brukte nettopp vers 11 da han argumenterte for det lutherske ordinasjonssynet i Apologi for Den augsburgske bekjennelse. Poenget hans der er nettopp at verset er et argument for at Gud holder hva han lover, og derfor kan vi stole på at hans Ord er virksomt der han har lovet at det skal være virksomt.

Dette gjelder selvfølgelig også da for dåpen, og Oswald Bayer sier det slik:

«Luther is not a biblicist. He knows that infant baptism is neither explicitly commanded nor forbidden in the New Testament and that it came into general use only in the fourth century. He does not interpret it as *literally* biblical, but *in the sense of* the Bible. One should chiefly keep in mind those passages that speak of the efficacy of the Word (e.g., Isa. 55:10-11; Ps. 33:4) and of prevalent grace (Rom. 5:6, 8).»

For Luther var troen allerede til stede i kraft av Ordet, og vi vet at med Ordet så menes skaperordet som ble utsagt på Skapelsens dag. Så i oss alle lå det fra unnfangelsen av Ordet som ville at vi skulle komme til tro. I dåpen så ligger et løfte om at vi vil bli rettfærdiggjort ved troen alene, hvilket ikke betyr at vi skal gjøre det til en selvutviklingsøvelse å tro, men det betyr at uten troen er vi overlatt til oss selv og vår egen dom over oss selv.

Adventstiden er, som sagt, en tid for ettertenksomhet og selvransakelse. Selvransakelse fordrer også trøst. Derfor vil jeg anbefale at man iallfall leser til og med vers 11, da det ligger et enormt teologisk potensiale i vers 10 og 11.

Sjur Atle Furali
Kapellan i Gamlebyen og Grønland sokn
sf644@kirken.no

4. søndag i fastetiden

4. søndag i fastetiden – Søndag 6. mars 2016

Lesetekster:

5 Mos 8,2–3 Herren ledet i ørkenen

1 Kor 10,16–17 Vin og brød gir del i Kristus

Evangelietekst:

Joh 6,24–36 Jeg er livets brød

Konfirmantene mine gjennomgikk nettopp «gi oss i dag vår daglige brød». Vi hadde en gjennomgang av alle bønnene i Vår Far og en av dem kommenterte; «Den bønna handler jo om alt!». Leser en Luthers forklaringer kan en si seg helt enig i det. Jeg skal ikke kommentere Luther, men siterer han her og nevner bare at også hans gjennomgang i Den store katekismen kan godt gi ytterligere mat til mange tekstgjennomganger.

Her blir vi minnet om den stakkars brødkurven, det vil si, det vi trenger til næring for legemet og det timelige liv. Det er en kort og enkel bønn, men den griper likevel vidt om seg. For når du nevner og ber om daglig brød, så ber du samtidig om alt som hører med til å ha og nyte det daglige brød. På den annen side ber du også mot alt som hindrer dette. Derfor må du la tankene dine gå lengre, så de ikke bare går til bakerovnen og melkisten. La dem gå utover

den vide marken og hele landet, som bærer og frambringer daglig brød og allslags næring for oss. For hvis Gud ikke lot sæden vokse, hvis Han ikke velsignet og bevarte den på marken, ville vi aldri ha noe brød å ta ut av bakerovnen eller legge på bordet. [...]

Nå har vi da ganske kort antydnet og pekt på hvor vid utstrekning denne bønnen har gjennom de forskjellige forhold på jorden. Av dette kan enhver gjøre en lang bønn og regne opp alle de tingene som hører med her. For her ber vi nemlig om at Gud vil gi oss mat og drikke, klær, hus og hjem og god helbred, at Han vil la kornet og fruktene vokse og slå godt til, at Han i hjemmet vårt vil hjelpe oss til en god husholdning, at Han vil gi og bevare en from ektefelle, fromme barn og tjenestefolk, at Han vil gi lykke og framgang til vårt arbeid, håndverk eller hva annet vi har å gjøre.

Jeg merker at jeg utfordres av Luthers vide lesning av bønnen – og betydningen av «brød» som vi trenger for å leve. Jeg utfordres fordi det er så langt fra der mange av oss lever, med en tro som for mange, meg selv inkludert, ikke har så vidtrekkende innflytelse på livet og valgene mine som de synes å ha vært for Luther. Eller tar jeg feil? Kanskje jeg innbiller meg at det var lettere før. Selv om også Luther var en mann som jeg opplever snakket om en innstilling i livet, like mye som en tvangstrøye som troen skulle presse ens gjøren og laden, ens valg og daglige rytme inn i. Jeg kjenner likevel at jeg blir utfordret.

Jeg utfordres og til å slippe bekymringene som jeg så lett tar på meg. Jeg glemmer så alt for lett ordene som kommer ikke så langt etter bønnen som Jesus lærte oss: Matteus 6 «Se på liljene på marken, hvordan de vokser! De strever ikke og spinner ikke, 29 men jeg sier dere: Selv ikke Salomo i all sin prakt var kledd som en av dem. 30 Når Gud kler gresset på marken så fint, det som gror i dag og kastes i ovnen i morgen, hvor mye mer skal han ikke da kle dere – dere lite troende!».

Vi bekymrer oss for de minste ting. For hva vi skal kle oss med, for regningene som hoper seg opp og manglende dekning på konto, for manglende skisko til barna som vokser for fort til, for tidsfristene som skal overholdes, for at flyktningene kan komme til å koste det norske samfunnet så alt for mye. Det er i det hele tatt mange ting som kan bekymre oss. Det kan også synes som jo mer vi har og jo mer vi får tilgang til, jo stør-

re blir bekymringene. Bekymringer som noen tenker vi kan forsikre oss vekk fra, men det også fører jo bare til bekymringer. Tenk på alt som kan skje. Vi kan bli syke. Vi kan oppleve en brann. Vi kan til og med oppleve naturkatastrofer som jo åpenbart har blitt noe som også vi i vårt så velfungerende samfunn også har vært vitne til de siste årene med ekstremvær og voldsomme naturkrefter som ryster lokalsamfunn med flom, ras, kraftig vind og voldsomt regn.

Noen har prøvd å verdsette vår velstand ut fra følelse av lykke og det kan nesten synes som om jo mer vi har tilgang til av materielle goder, jo større er de psykiske problemene og utfordringene vi har. Eller kanskje summen av bekymringer er konstant, akkurat som lastene. De hadde jo sannelig nok å bekymre seg for de som levde her før oss, i et land hvor klima og naturen har vært en utfordring også i tider hvor strøm ikke var oppfunnet, hvor godt fungerende veinett var et tema som ikke var til diskusjon siden en brukte havet som transportåre, hvor fryserie fulle av mat ikke en gang var mulig og en måtte spikke, tørke og salte for å bevare maten.

Ordene kommer fra Jesus og har nok like mye relevans i 2016 som i år 30, i 1030 eller i 1789 – for den saks skyld. Ordene leses og vi skal tolke dem. De kan ha, ja til og med kanskje bør ha en betydning, for hvorfor skulle vi vel ellers lese disse gamle tekstene som om de snakket til oss? For de gjør vel det – ordene som skaper helt andre endringer enn de vi kanskje til og med får til å tro. For hvor er vår tro – vi som tiltales av Jesus som «Dere lite troende...». Hvis vi er helt ærlige i vår spørsmålsstilling, ville vi da fått andre svar enn de vi prøver å gi fra våre prekestoler hver eneste søndag, eller for den saks skyld når vi møter mennesker i glede og sorg, som vel er der vi som kirke møter flest? La oss granske oss selv og spørre rett ut: Vi kan vel ikke helt tro at Gud hjelper oss? Hva er erfaringene våre? - Vi lite troende? Tror vi mer enn disiplene han snakket til gjorde? «Enda dere har sett meg – tror dere ikke».

Jeg skal ikke finne alle svarene, og jeg vil slettes ikke gjøre forsøk på å forklare de tekstene vi i dag har for oss som enkle og liketil. De er mer komplekse enn som så, men de forteller oss noe om verdier, hva det er viktig å trakte etter, hva det er et poeng å bygge livene våre opp rundt. I dag handler det om

noe helt grunnleggende. Det handler om brød. I de fleste kulturer har brødet en sentral betydning for daglig næring. Selv i vår moderne kostholds kultur hvor det til og med kan bli usunt å spise brød, så blir vi ikke helt kvitt nødvendighetene av den næringen som karbohydratene er for at kropp, hjerne og muskler skal fungere optimalt.

Vi bekymrer oss, vi tror kanskje for lite, eller tror heller for mye på oss selv. Så er det en viktig erkjennelse vi må ha med oss. Vi vet at vi ikke kan ta noe med oss fra vårt jordiske liv. Dagen kommer da også vi skal ligge under torva og da er vi like hjelpeløse som da vi kom inn i verden. Vi kan ikke en gang gå i graven selv, vi må bæres – slik vi også ble båret fram for Gud da vi ble døpt.

Jeg skal ikke bringe ennå et moment inn i denne betraktningen ved å bringe inn dåpen, men det er en dynamikk i sakramentene som for meg henger på greip i forhold til at vi kan få slippe bekymringene og kanskje til og med å forstå det som skjer i hjel. For vi tror at det er Gud som handler og virker i dem. Ikke vår store tro, eller vår absolutt rette innstilling til alt som vi måtte ha rundt oss. Vi kan med andre ord hvile, også i ordene som forteller oss om vår lille tro. Vi kan stadig vende oss og vår tanke, våre valg og hva vi måtte gjøre hver eneste dag mot det faktum at tro er ikke noe som vi skal prestere. Tro er noe vi har i oss, som er like «vanlig», like nødvendig og like hverdagslig som det å kunne spise vårt brød.

Korinterbrevsteksten som vi også leser denne søndagen, utvider «brød» motivet til også å omhandle vin – og velsignelsens beger bringes inn. Vi har da elementene. Vin og brød... Nattverden blir nærliggende som tema.

Det har skjedd en endring som er synlig i årsstatistikkene til kirken fra år til år. Mens ortodoksien og forkynnelsen i nær sagt flere hundre år, har gjort det å ete og drikke seg selv til doms til en tåpelig problemstilling som har hindret mennesker i å føle seg verdige nok til å kunne ta i mot Herrens legeme og blod, så har barnas inntok i kirkene med trosopplæringen som har kommet de siste årene, og det faktum at barna bringer med seg foreldre også gjort at langt flere nå våger seg fram til fellesskapsmåltidet og tar del i «det brød som gir verden liv». Så kanskje vi ser at nattverden har blitt viktigere enn før?

Jeg inviterer derfor med frimodighet små og store til å delta og sist søndag hadde jeg (mot normalt vesentlig færre en vanlig søndag...) 250 mennesker i kirken – det var utdeling av 4 års bok og jeg sa – alle er velkommen – små og store. De kom. Ikke alle, men over halvparten kom. Til brød og vin, til å ta del i «Guds brød, som er det brødet som kommer ned fra himmelen og gir verden liv». Og sammen kan vi respondere «stort er troens mysterium».

Det har skjedd noe i folks opplevelse av måltidet som noe som kan være relevant. Og det skal vi fortsette med, å gjøre Gud synlig for den ganske vanlige hverdagen, slik at vi kan få fokusere på det som faktisk gir mening. På det som kan bidra til at vi ikke er så bekymret for maten og klærne og alt som skaper distanse til oss selv, til hverandre og den Gud som har skapt oss.

Vi kan være med å skape himmel over jordas strev. Vi kan legge til rette for tro og det å kunne hvile i at vi ikke skal behøve å kave og streve – at vi kan fokusere på «Arbeid ikke for den mat som forgår, men for den mat som består og gir evig liv». Vi har verdier som handler om holdninger. Vi har innsikter i troen som handler om å gjøre livene enklere, også hverdanskens våre – de som er så fulle av ting at vi snart ikke vet hva tid, ro, vennskap og kjærlighet er lengre. Derfor skal vi fokusere med frimodighet på de verdier som skaper tro og ro, som legger vekk bekymringer og kan lære av den innsikten som handler om at «våre fedre gav oss manna i ørkenen». Si vet ti at vi lever ikke av brød alene, men også av den tro fellesskapet kan være med å bære oss fram med. Så kan vi kanskje også lese vår Luther en gang til og se om det ikke stadig kan gi mening det han forsøkte å formidle, selv om det er 500 år siden han sa sine ting og nesten 2000 år siden Jesus sa: «Jeg er livets brød. Den som kommer til meg, skal ikke hunge, og den som tror på meg, skal aldri tørste».

Forslag til salmer:

434, Det er navnet ditt jeg roper

619, Et mitt brød

433, Da Herren kom til denne jord

711, Del ditt brød med sulten bror

714, Brød for verden

899, Jeg tror på jordens forvandling

*Nils Jøran Riedl,
sokneprest i Svolvær og Strandlandet,
nils.joran.riedl@vagan.kommune.no*

Inkluderende budskapsdag?

Maria budskapsdag – Søndag 13. mars 2016

Lesetekster:

1 Sam 1,21–28 Hanna får Samuel

Apg 16,12–15 Lydia i Filippi

Evangelietekst:

Luk 1,39–45 Maria og Elisabeth

Tradisjonelt er Maria budskapsdag lagt til 25. mars, noe som betyr at Jesus på 24. desember blir født en uke før termin. Siden 25. mars ofte havner i påsken, så også i år, er imidlertid Maria budskapsdag en markering som flyttes fra år til år. I år faller den altså på 13. mars, noe som betyr at svangerskapet blir litt lenger enn vanlig.

Graviditet og kvinner er på alle måter sentrum for denne dagen, så også i tekstene. Hanna i teksten fra 1. Samuelsbok takker Gud for Samuel, sønnen sin, og gir han tilbake til Herren. Lydia i Apostlenes gjerninger lytter til Paulus, og hele familien hennes blir døpt. Tekstene må ha blitt satt sammen for å styrke fokuset på mødre, graviditet, fødsel og familie. Dersom predikanten er mor, Gud er mor og Maria budskapsdag er en dag for utelukkende å feire morskap, står gudstjenesten i fare for å ekskludere mange av deltakerne. Det

idylliserende bildet av graviditet og morskap som umiddelbart kan dukke opp i forbindelse med denne dagen, kan oppleves problematisk både for de som ikke har barn og for de som har blandede erfaringer med å ha barn. I tillegg kan det gi assosiasjoner til situasjoner hvor menn til tider havner på sidelinjen: Ved graviditet, fødsel og barselstid og ved fordeling av barn etter skillsmisse. Etter idé fra redaksjonen i NNK, vil jeg derfor lese denne dagens prekentekest fra perspektivet som mann og relativt fersk far. Målet er å finne fram til en lesning som kan være relevant for alle gudstjenestedeltakere.

Prekentekesten begynner rett etter at Maria har fått budskapet av engelen. Engelen har også fortalt Maria at Elisabeth er i sjette måned. Det har gått noen dager siden budskapet, innleder Lukas. Hva skjedde i disse dagene? Josef er enda mer fraværende hos Lukas enn hos Matteus, og han nevnes ikke i denne delen av fortellingen. Vi kan derfor bare spekulere om hans rolle. Hadde Maria fortalt nyheten til Josef? Reagerte han så kraftig at hun måtte komme seg vekk mens ting roet seg? Eller ventet Maria med å fortelle den store nyheten til han? Søkte hun bekræftelse hos Elisabeth før hun våget å fortelle dette til Josef? Orket hun ikke å gå rundt i Nasaret med en dramatiske hemmeligheten mens hun lette etter ord for å fortelle det til forloveden sin? Lukas sier ingenting om det. Men om Josef hadde fått nyheten, er jeg overrasket om han ikke var sint. Selv menn i dag eier vel såpass ære at man blir rasende om forloveden venter barn med en annen. Her snakker vi ikke om et feilsteg etter tiår i et dødt ekteskap, men om et forlovet par. Seksuell renhet var avgjørende i denne konteksten, det ser vi eksempler på både i 1 Mos 34, 2 Sam 13 og Joh 8. Å bli gravid utenfor ekteskapet var en katastrofe. Om Josef vel ofte er framstilt som en sindig mann, må han vel likevel ha blitt rasende, eller i det minste fryktelig lei seg? Budskapet er på ingen måte en velsignelse for han. Og om han så umiddelbart trodde Marias ord om at Gud var barnets far, gjør det egentlig saken noe bedre? Historien har vist at denne graviditeten sannelig satte Josef på sidelinjen. Maria har blitt opphøyet som Gudsmøderen, Josef er statist. Maria er først og fremst henvendt oppover, mot barnets Far, og ikke mot Josef.

Maria skynder seg opp i fjellene. Hva slags tilstand var hun i da hun dro? Når gjeterne «skyndte seg av sted» i Luk 2,16 er det fristende å lese forventning inn i ordene. Når Maria «skyndte seg opp i fjellbygdene», mener jeg det er mindre grunnlag for en slik lesning. Var hun full av begeistring og forventning? Å bli gravid for første gang kan selv i dag innebære stor usikkerhet, såpass har jeg fått med meg som mann. Hva skjer med kroppen? Vil dette gå bra? Betyr kroppens reaksjoner at noe er galt, eller er alt som det skal være? Hvordan blir fødselen, og hvordan blir det nye livet med barn? Dersom Maria hadde noen menneskelige reaksjoner, og ikke bare var fylt av en overjordisk tro på underet som skulle skje, må hun ha kjent på enda større usikkerhet. Hun var ugift mor i en kontekst hvor dette var skandale, og hvor hun, om Lukas gikk fra henne, ville være dømt til et liv i fattigdom og skam.

I en situasjon med kaos, mysterier og mangfoldige spørsmål, hvordan opplevde Josef det da Maria dro opp i fjellene? Oppmuntret han henne til å dra til en gravid slektning for å få råd og oppmuntring? Eller kjentes det som om hun stakk av, som om Maria vraket tosomheten deres fordi Josef ikke kunne forstå? Hvis han var så oppskaket som en mann kan bli når forloveden forteller at hun er gravid med en annen, hvordan følte det når Maria, framfor å bli værende og bidra til å snakke gjennom situasjonen igjen og igjen og bidra til å stille stormen, søkte tilflukt hos en annen? Hva skjer med et parforhold når den ene parten først forteller noe dramatisk og så reiser til sin egen familie fordi det er det beste stedet å fordøye det? Det er et signal om at tosomheten ikke er det beste stedet å være. Det er ikke Josef som bekrefter henne og lover at dette skal gå bra, det er en annen.

Det er ikke uvanlig at mannen får noen slike opplevelser i forbindelse med graviditet og fødsel. Når kvinner søker sammen for å definere graviditet og morskap, blir både menn og kvinner uten barn lett stående utenfor. Andre mødre deler villig av sine erfaringer. Det kvinnelige er sentrum. Mannen står, med rette, til dels på sidelinjen som en hjelpeløs helper og tilrettelegger. Slik er det under graviditeten, og slik er det når barnet skal komme. Kvinnelige jordmødre og barnepleiere er i stort flertall på sykehuset og har i varierende grad blick

for mannens rolle. Også i barselstiden står mannen til dels på sidelinjen. Moren et særlig eierskap til det og en naturlig autoritet i fortolkningen av det. Hun har kjent barnet på kroppen gjennom graviditeten. Besøkende mødre kan tidvis naturlig nok vite mye mer om hvordan moren har det og hvordan de kan være til hjelp. At graviditet og fødsel på denne måten er mødres domene, er ikke unaturlig. Men det skaper noen farer for ekskludering. Dette er verdt å være bevisst på når kirken på Maria budskapsdag skal feire graviditet og morskap.

Kontakten mellom mødre er naturlig nok sentral også i preteksten i dag. Elisabeths ord til Maria utgjør mesteparten av teksten. I disse ordene gjør Elisabeth et stort nummer av at barnet i magen hennes sparket da Maria kom inn. Det som kunne vært en liten, uinteressant detalj, blir gjort til et sentralt tegn. Det er noe vakkert i det. Elisabeth bruker den lille hendelsen til å løfte Maria, til å bekrefte det engelen har sagt. Hun har et godt budskap til et menneske i en ytterst sårbar situasjon. Hun gir Maria den varme og støtte som Josef kanskje ikke er i stand til å gi i dette kaoset. Elisabeth og Maria kan sikkert snakke mye om det som skal skje. Her får Maria trygghet, slik andre vordende mødre kan finne mer støtte i hverandre enn i de vordende fedrene. Og det er jo bare fint, samtidig som det ikke kan begrunne en nedvurdering av Josefs erfaringer.

Så hvordan kan vi snakke om denne teksten uten at den kun angår mødre? Jeg tror nøkkelen ligger i ordet velsignelse. Det virker umiddelbart ganske absurd at Elisabeth kaller Maria velsignet. Å få barn utenfor ekteskap og vite at forloveden ikke er faren, å måtte være høygravid på den kommende reisen til Betlehem, det er langt fra en velsignelse. Å få en sønn som ikke av noen grunn skulle ligne på Josef, en som naboene visket om, er det velsignelse? Å se sin egen sønn bli beskyldt for å være gal og besatt, og endelig å følge han til pinen på korset, er det velsignelse? Maria er både i evangelienes glimtvis blikk og i tradisjonen framstilt som lydig, trofast og sterk. Forhåpentligvis ga Gud henne en sterk tro så hun kunne se sønnen sin som en gave. Men utenfra ser dette ut som 33 år med slit og smerte. Utenfra ville en alminnelig sønn, født i ekteskap, bostatt i landsbyen, omgjengelig og snill, vært en mye større gave.

Men kanskje er velsignelse noe annet. Kanskje er velsignelse ikke å bare bli gitt det tilsynelatende gode: barn, lyse dager, lønnsforhøyelse, venner som ringer, naboer som smiler, spennende jobboppgaver. «Velsignet er du blant kvinner», ikke i betydningen av at du skal få ekstra gode dager, at du på en måte nå har vunnet en lottogevinst som gjør alt enkelt. Men at Gud er med på en særlig måte gjennom alle dager. Velsignelsen gjør det mulig å leve dagene. Troen på velsignelsen gjør det mulig å tenke: «Det er en mening med dette. Dette skal bli til det gode.»

Det er et godt budskap på Maria budskapsdag: Når livet blir kaotisk, enten som gravid, som kommende far eller som svanger med noe annet dramatisk, da står Guds velsignelse fast. Og velsignelsen kan bære gjennom alt, til og med det å følge sitt eget barn mot en pinefull død.

Salmeforslag:

123 Maria gjekk med tornesnar

743 Velsignet være dere som

Jan Christian Kielland
Programutvikler, KFUK/KFUM
jchr@hotmail.com

Palmesøndag

Palmesøndag – Søndag 20. mars 2016

Lesetekster:

Sak 9,9–10 Fredskongen på Sion

Fil 2,5–11 Navnet over alle navn

Evangelietekst:

Joh 12,1–13 Salving og inntog

Palmesøndag er en spennende dag å preke på, fordi den representerer et taktskifte i den kristne grunnfortellingen om Jesus fra Nasaret. I månedene vi har bak oss har vi feiret jul, gått gjennom åpenbaringstid og fastetid i en rolig ukentlig puls fra søndag til søndag. Nå skifter tempoet betraktelig. I fortellerkunsten er det slik at når det blir virkelig spennende, senkes tempoet og handlingen fortettes. Og mens Johannesevangeliets kapittel 1-12 dekker et tidsrom på 2-3 år, dekker kapittel 13-19 et tidsrom på omtrent 24 timer. Slik er det også i kirkelivet, fra palmesøndag til påskedag har mange menigheter 4 eller 5 gudstjenester. Nå skal det skje!

Preketeksten i tredje tekstrekke er fra Johannesevangeliet, noe som gir en litt annen ramme enn synoptikerne. For mens Jesus hos synoptikerne går sakte men sikkert fra sted til sted i 2-3 år og til slutt ender i Jerusalem under påsken, går Jesus hos Johannes jevnlig innom Jerusalem og tempelet. Likevel mangler det ikke på spenning. I kapittel 11, rett forut for preketek-

sten, har Jesus vært nettopp i Betania og reist Lasarus opp fra de døde. Dette har gjort overprestene så sinte at det siste vi får vite i kapittel 11 er at overprestene og fariseerne ber folk være på utkikk etter Jesus, for de vil arrestere ham og drepe ham om han kommer til Jerusalem i påsken. Kapittel 11 inneholder også et frampek i vers 2 om at Maria skulle salve Jesus, noe som kan tyde på at dette var en viktig historie blant de første kristne, at Maria var blitt litt kjendis på grunn av dette. I preketeksten er Jesus altså tilbake i Betania, formodentlig på vei til Jerusalem for å feire påske. (Betania ligger like ved Jerusalem.) Ikke overraskende tas han imot med et reall festmåltid i Lasarus' hus. Og mens han er der, salver Maria føttene hans med et pund kostbar nardussalve. Et pund er 327 gram, så vi kan tenke oss at dette blir som å bruke en hel flaske med hudkrem på et par føtter. Overdådig. Og det blir ikke tonet ned av at hun tørker føttene hans med håret sitt. Moralistene i oss kan si med Judas Iskariot – hvorfor ble ikke salven solgt og pengene gitt til de fattige? Men for Jesus er dette en profetisk handling; Maria salver ham til hans gravferd. Dette er også hovedpoenget i den noe forskjellige parallellfortellingen i Matt 26:6-13. Preketeksten er et frampek mot det som skal komme, og de siste versene, der folk strømmer til og Jesus går inn i Jerusalem gir oss en følelse av at det virkelig drar seg til. Slik jeg ser det er et av tekstens hovedpoeng at Jesus visste hva han gikk til. Nå skulle han dø. Og de episke dimensjonene i det som skal skje, overskygger totalt den hjelpen noen fattige eventuelt kunne fått ut av pengene for salven. Maria viste at hun, på et eller annet nivå, forstod.

Lesetekstene denne dagen utdyper temaet litt. Sakarja var profet som returnerte til Jerusalem etter eksilet i Babylon, og virket på 500-tallet f.kr. Dette var en tid da israelsfolkets skjebne hadde truffet bunnen, og ikke overraskende handler hans bok mye om visjoner for gjenreist storhet i Jerusalem, og med det Messias-forventninger. Merkelig nok er preketeksten kuttet rett før versene som oppfyller Sakarjas profeti om en konge som skal være fattig og ri på et esel, som kommer i Joh 12:14-15. Predikanten kan dermed vurdere om det er meningsfullt å ta med disse to ekstra versene i lesningen. Uansett gir klinger eselfortellingen med, og styrker inntrykket Johannes ønsker

å gi om at det nå er selveste Messias som rir inn i Jerusalem, salvet til sin død.

Fra Filipperbrevet er leseteksten *kristushymnen*, som framstår som et nydelig poetisk avbrekk i brevet til menigheten i Filippi. Bart Ehrman fremmer muligheten for at dette har vært en prepaulinsk salme som ble sunget av de første kristne, som Paulus dermed setter inn i sitt brev. Eller kanskje skrev han den selv? Salmen handler om, for å si det med Jan Erik Vold fra diktet «Det som faller»; «Det som faller stiger speilvendt. Skal vi til Gud, må vi til bunns.» Gjennom å gjøre seg en tjener like til og gjennom døden, har Jesus blitt opphøyet til det høyeste. I denne teksten ligger også framtidshåpet. Vi kjenner at det ligger mer til fortellingene denne dagen enn at Jesus skal dø.

Mitt innsteg til preken denne dagen vil nok være å snakke om følelsen av å vite at noe skal skje. Spenningen man kjenner i kroppen. Man gruer seg. Eller kanskje gleder man seg. Men man vet at nå skal det snart skje noe, som vil gjøre at livet aldri blir det samme igjen. For et barn kan det være å begynne på skolen. Eller vente på en operasjon. Eller skulle flytte. Mens for andre kan det være det å skulle gifte seg. Å skulle skifte jobb. Ta et livsvalg. Jeg tenker at denne spenningen er noe som de fleste tilhørerne vil kunne kjenne igjen, og den er et viktig element denne dagen. Jesus, som har gått fra helbredelser, undergjerninger og forkynnelse for en stadig større fanskare, rir nå inn på et fattigslig esel. Nå senkes fortellertempoet. Nå skal det skje. For tenk deg at det du gikk og ventet på i spenning var at du skulle dø? Mange av oss har kjent for eksempel kreftpasienter som har hatt det sånn. Og gjennom Maria tenker jeg mange kan identifisere seg med å være den som skjønner hvilken vei det går, og som hjelpeløst forsøker å gi det vi kan. Vise at vi forstår.

Evangeliet med en slik inngang ligger muligens i at det er noe som blir forløst når vi går gjennom sånne store livshendelser. Noe har bygget seg opp over tid, og til slutt må det bare skje noe. Vi vet at det ikke alltid blir bedre, men det kan i hvert fall ikke fortsette sånn her. Enten så går man inn i det, eller så blir man dratt inn i det. Man setter seg opp på eslet sitt, og sier til seg selv «here goes...» Og så skjer det fine, at ofte blir

det bedre. Kanskje blir det en ny start for noen. Operasjonen gikk bra. Jobbskiftet var riktig. Det viste seg at de andre barna i første klasse også var på utkikk etter venner. Følelsene som knytter seg til dette er lettelse. Lykke. Noe har snudd fra vondt til godt. Men vi måtte til bunns før vi kunne komme opp av det vonde. Vi måtte stille oss ansikt til ansikt med det som var vanskelig før det ble bedre.

Palmesøndag er dagen da den kristne kirke bretter opp armene og gjør seg klare. For hvordan går det egentlig for den som venter på å dø? For kreftpasienten vi kjente? Finnes forløsning også for han eller henne? Det er dét denne fortellingen til syvende og sist handler om. I dag er vi i spenningen. Søndag om en uke skal vi feire forløsningen. Men skal vi kjenne påskedagens virkelige glede, må vi i uka som kommer smake på døden. Nå skal det kjennes at vi lever.

Salmeforslag:

NoS 23 – Hosianna, Davids sønn

NoS 162 – Såkorn som dør i jorden

NoS 354 – O Jesus, du som fyller alt i alle

*Jens Bjelland Grønvold,
sjømannsprest/kapellan ved Sjømannskirken i London
jbg@sjomannskirken.no*

Fremragende tekstgjennomgang

Fremragende tekstgjennomgang

Redaksjonen har igjen gleden av å fremheve en fremragende tekstgjennomgang fra siste nummer. Denne gangen falt valget på Frank Oterholts tekst til Romjuls søndagen.

Oterholt gir mye godt stoff til en søndag som, slik han også påpeker, kan bære preg av at luften har gått ut av jula. Tekstgjennomgangen er klassisk i sin omtale av den aktuelle dagen i kirkeåret og i gjennomgangen av prekenteeksten og leseteksten, samtidig som den knyttes til romjulsdrøm. Oterholt gir et interessant bakteppe om tredje juledags historiske opprinnelse - og at den ble avskaffet av danskekongen Christian 7. fordi folk slett ikke brukte den til gudslige sysler. Videre tegner han grundig den tekstlige konteksten for prekenteeksten og henviser til tekster som omtaler bruken av tempelet. Oterholt går også grundig inn i trøst i en gammeltestamentlig sammenheng og anvender slik leseteksten fra Jesaja. Redaksjonen var særlig begeistret for hvordan Oterholt så sammenheng mellom Simeon som løfter barnet, og barna som løftes fram for menigheten i dåpsliturgien. Videre bruker han Prøysens «Romjulsdrøm» på en interessant måte og relaterer også den til Simeon som tar imot barnet i tempelet. Oterholt gir også nyttige og konkrete tips i tekstgjennomgangen, både om å bruke tredjedagen til en juletefest etter gudstjenesten, og om å anvende Simeon lovsang i begravelser i romjulen.

Alt i alt har Oterholt gitt en klassisk, strukturert og grundig tekstgjennomgang med elementer av gode tips og koblinger. Redaksjonen har stor tro på at dette er til hjelp for predikanter i romjulen. Vi gratulerer!

Redaksjonen

Meninger

Biskopens hyllest - et forbilledlig eksempel?

Det er flott å gi hverandre veiledning gjennom oppriktige komplimenter og gode ord. Vi trenger alle bekræftelser. De fleste av oss finner anledninger og kanaler i de nære og personlige relasjoner til slike viktige oppmuntringer.

Men når slike gester flyttes ut av det private til det offentlige endrer de også karakter. De kan virke mer definerende for et helt liv. Når de i tillegg gis av kirkens øverste myndighetsperson i all offentlighet får de en særskilt moralsk og teologisk tyngde.

Per Arne Dahl har som biskop i Tunsberg vært aktiv som skribent, gjennom tekster som har blitt spredt rundt til bispedømmets lokalaviser. Sist gang jeg møtte biskopens tekst i min egen lokalavis var det med overskriften «Takk, Karsten!» Ifølge ingressen til lokalavisen (Ringerikes Blad 25.11.15) hadde biskopen «skrevet en hyllest» til «den mest kjente presten i Tunsberg bispedømme», Karsten Isachsen. Jeg ble nysgjerrig: Hvorfor en hyllest? Har biskopen endret mening i homofilisaken og omfavnet Isachsens ord om at kirken har behandlet homofile på en iskald måte?

Anledningen var «en fjorten dagers bispevisitas i Hallingdal». Den begynte med frokost hjemme hos Karsten Isachsen, ifølge biskopen. Frokost hjemme hos Isachsen? Skal vi som lesere anta de to ikke bare er prestekolleger, men også nære venner? Hvorfor ellers kun fornavn?

«For meg har livet på Eivindsplass vært himmel på jord», siterer biskopen frokostverten sin på, før han kommer med en positiv beskrivelse av Isachsen: «Ja, egentlig har dette

bestandig vært hans budskap som prest og formidler. Mer himmel på jord! Mye mer himmel på jord!» Og jeg tenker: Ja, hva skulle ellers budskapet til en prest være? Hva gjør Isachsen så spesiell i forhold til andre prester? Vel, det får vi aldri svar på. Ei heller noen ord om Isachsens tydelige uenighet med biskopen i det store stridsspørsmålet i årets kirkevalg. Og det er også noe av den kommunikative utfordringen til biskop Per Arne Dahl: Ved å skrive en hyllest til Karsten Isachsen, løftes én prest frem av kirkens øverste leder. Denne presten er allerede godt kjent. Han er til alt overmål en kjendisprest.

Kan underteksten være annerledes enn at denne presten er så spesiell i forhold til andre prester og andre mennesker at han fortjener rosende ord fra selveste biskopen? Og hvor ble det av de homofile som Isachsen i fjor gjorde seg til talsmann for?

Ved å publisere en festtale som vi vanligvis er fortrolige med i private selskaper til den brede offentlighet, bryter biskopen med festtalen som sjanger på en måte som gjør at vi må spørre: Nærmer ikke biskopens tekst seg noe vi kjenner fra en annen offentlig setting, minnetalen?

Nekrologen faller i stor grad innenfor en av de tre hovedformene innenfor klassisk talekunst, den epideiktiske tale fra gravtalen. Betegnelsen er avledet av det greske ordet *epideiksis*, for fremvisning eller oppvisning. Til forskjell fra de to andre talesjangrene i det gamle Hellas og Rom hadde den epideiktiske tale ikke som formål å påvirke en beslutningsprosess. Den skulle derimot gi ris eller ros, som oftest det siste. Men sammenvevingen mellom gravtalens storslåtthet og politisk makt var ofte stor. I vår tid ligger det også mye makt i store ord på merkedager, enten det er jubileer eller begravelser. Dette er en makt som en biskop utøver i særlig grad, all den tid biskopen formelt sett er kirkens øverste autoritet. Når det i tillegg er en kjendis biskopen forholder seg til, møtes to maktfigurer i samme offentlige rom, i samme tekst. Det krever en skjerpet bevissthet.

Kristen antropologi krever av oss prester at vi evner å sammenholde både menneskets gudbilledlighet og syndighet, når vi utøver vårt pastorale ansvar i offentligheten. Det gjelder også når vi holder festtaler eller minnetaler. Men når

lovprisningen det eneste formatet den tidligere stortingspres-ten skriver i, er det vanskelig å få øye på en balansert kristen antropologi:

«Han har som prest vært en av de aller viktigste representan-tenes for en trosvekkende og trosnærende forkynnelse. Han har som forfatter og foredragsholder vært til oppmuntring og glede. Ja, han har vært en brubygger og døråpner med sine uventede ord og vinklinger. Det var derfor mer enn fortjent at han i fjor ble beæret med Petter Dass-prisen og utnevnt til Ridder av St. Olav orden. Fortjent og av nåde. Takk, Karsten!»
Mennesker virkeliggjør det gode og det onde gjennom sine liv. Den kristne antropologien fremstiller menneskenes liv som høyst sammensatte. Men formidler slike hyllester en kristen antropologi? Eller står vi fare for å skjønne liv som andre mennesker kanskje har erfart på mindre flatterende vis? Er tiden moden for å minne protestantismens skepsis mot hagio-grafier?

Dette er en generell pastoral utfordring i våre kristne kir-ker. Den ensidige tonen i biskop Per Arne Dahl er ikke et helt enestående unntak, men gir oss alle en anledning til å reflek-tere på nytt: Utøver vi vårt profesjonelle og medmenneskelige ansvar godt nok i disse rituelle sammenhengene hvor mye av vårt nestes liv ligger i vår hånd som talere? Tar vi menneskers ulike erfaringer av de samme menneskene på alvor? Og ikke minst: Tar vi inn over oss menneskets syndighet i en situasjon hvor mange både serverer og forventer rosenrøde beskrivelser av sammensatte liv?

Som kirke forvalter vi et stort ansvar som profesjonelle utøvere av gravtalesjangeren, og biskopen antas å inneha en særlig åndelig og faglig tyngde når det kommer til prestens profesjon. I møtet med døden tydeliggjøres det for oss som taleskrivere hvordan gravferdsseremoniens minneord – hvor lovprisningen er den forventede kutymen – veller opp ulike interesser omkring et menneskes ettermåle.

Det å forme et persons ettermåle mens dette mennesket ennå lever er noe de fleste av oss gjør i private sammenkom-ster, uten kirkelig myndighet. Kirken har følgelig heller ingen liturgi for dette. Det tror jeg at det er gode grunner til: Når vi tydelig utøver presteembetet er det noe vi skal være ytterst

varsomme med. Det gjelder særlig en biskop, som skal være prestenes pastorale eksempel og kirkens gode forbilde. Gode ord adressert til enkeltpersoner trenger vi flere og ikke færre av. Det trenger vi alle! Men disse ordene kan vi la falle i det nære og personlige – uten å sette et kirkelig og autoritativt stempel på dem.

For dette er noe av forkynnelsens kunst: Å være personlig og nær – uten å bli privat.

*Frem mot 500-års-jubileet for
Martin Luthers teser, trykker Nytt
norsk kirkeblad samtlige teser i de
kommende utgavene.*

97

52. At tro at bli salig ved aflads-breve er det rene tull og løgn, om saa kommissæren (eller aflads-kræmmeren), ja var det end paven selv, vilde sætte sin sjæl i pant derfor.

53. Det er Kristi og pavens fiender, som for aflads-prædikenens skyld vil, at Guds ord ikke skal prædikkes i andre kirker.

54. Der gjøres uret mod Guds ord, naar man i en prædiken bruger lige saa lang tid og vel saa det paa at forkynde afladen som paa at forkynde Guds ord.